22
Nr. 21 (276)
24–30 mai 1995

LIBERALII S-AU semiREUNIFICAT

pag. 12–13

ANCHETĂ

MIRCEA IONESCU QUINTUS, președintele PNL

Despre experiența poloneză cu BRONISLAW GEREMEK la GDS

pag. 8–9

Raporturile FSN/KGB

pag. 11

S-a deschis Librăria Franceză Humanitas

pag. 7

AUTONOMIA: CONFUZIE TEORETICĂ

pag. 6

HORAȚIU PEPINE

Metafora KGB

Un subiect care va muri foarte repede, cu toate că izvorăște din țesuturile intime ale vieții noastre publice: a fost sau nu Ion Iliescu racolat de KGB? Subiectul va muri pentru că vor lipsi probele și pentru că partidele din Opoziție nu pot deschide un proces cu un dosar între coperțile căruia nu se află decît temeri și presupuneri sau chiar obscure speranțe. Pe de altă parte, președintele va refuza să vină în Parlament, așa cum a refuzat și cu altă ocazie să răspundă public și personal acuzațiilor care i se aduc. Iar majoritatea parlamentară se va simți îndemnată să reprime acțiuni pe care le consideră nu neîntemeiate, ci pur și simplu ireverențioase. Dar dacă redeschidem totuși discuția este pentru că, în ciuda precarității unui proces public pe această temă, nu e deloc lipsit de importanță că șeful statului român a putut fi acuzat, și nu o singură dată, de colaborare cu serviciile secrete sovietice. Și, în orice caz, un astfel de proces ar spune mai multe despre o stare de spirit și despre o întreagă politică purtată în ultimii ani decît despre trecutul sovietic al președintelui. Și ajungem astfel și la acea țesătură intimă a vieții noastre publice, la acele lucruri prezente, dar nu mereu vizibile, ce au făcut cu putință ca acuzația de colaborare cu KGB să dobîndească minimul de receptivitate care să-i permită să fie măcar formulată.

Există mai întîi condițiile exterioare care oferă acuzației plauzibilitate. Președintele Iliescu și-a făcut studiile la Moscova, a făcut parte din conducerea PCR și s-a regăsit apoi uimitor de prompt în fruntea grupului care a preluat puterea în Decembrie 1989, cînd, s-a spus iarăși de atîtea ori, în România ar fi intervenit mai multe servicii secrete străine. În fine, revenit la Moscova, președintele Iliescu a părut că se simte ca acasă, luminat de amintirea nostalgică a locurilor și oamenilor din prima sa tinerețe. L-am văzut pe președinte, însoțit de colegii săi de odinioară, vizitînd laboratoarele studenției mai relaxat și mai în largul său decît într-o vizită de lucru la o uzină bucureșteană. Amintiri de neșters, am spune, din moment ce protocolul și obligațiile imediate ale vizitei i-au permis o acoladă atît de largă. Ne-am amintit dintr-o dată că ziarele americane au salutat entuziast alegerea lui Jacques Chirac ca pe a unui prieten, despre care au ținut să spună că vorbește foarte bine limba engleză, ca fost student la Universitatea Harvard. O condiție suficientă, ne sugerau ziariștii americani, ca SUA să spere că Franța își va revizui politica față de NATO. Evident că toate acestea nu ajung pentru a susține o acuzație de colaborare a domnului Iliescu cu KGB și nici măcar pentru a imagina o astfel de acuzație, darmite pentru a o face publică. Mai era nevoie de o receptivitate specifică a publicului, care, iată, există și se datorează în primul rînd unei mari neliniști. România, din foarte multe motive, dintre care unele ne sînt foarte limpezi, iar altele mai puțin limpezi, a întîrziat mult apropierea de Europa Occidentală. Responsabilitatea aparține în bună măsură și președintelui Iliescu, care, să nu uităm, a făcut ani la rînd figura unui comunist reformat, vorbind o limbă română tradusă din rusă și interpretînd Vestul american în termenii mineriadelor; un președinte care nu mai era, așadar, comunist, dar nu era nici creștin-ortodox și care, totuși, nu înțelegea nimic din mentalitatea vesticilor. Neliniștea creată de izolarea noastră inițială nu s-a stins și dobîndește încă expresii politice foarte energice. În ciuda tuturor demersurilor oficiale de integrare în NATO și în structurile europene, un partid din Opoziție a declarat, nu de mult, că adevăratul scop al celor aflați azi la putere ar fi menținerea României în sfera de influență a Răsăritului. Nici admiterea în Consiliul Europei, nici statutul de asociat la Uniunea Europeană, nici criticile Rusiei la dorința României de integrare în NATO și, probabil, nici vizita la București a președintelui Germaniei nu au reușit să stingă spaima că sîntem destinați, prin complicitatea guvernanților actuali, unui Răsărit dominat de Rusia. Atîta timp cît rămînem o țară sărăcă și inevitabil instabilă, atîta timp cît înapoierea noastră economică și culturală va fi o permanentă sursă de complexe față de Occident, orice politică echivocă în privința integrării noastre europene va putea fi interpretată ca o vinovată complicitate cu Răsăritul. Poate doar instalarea unor baze militare americane la Constanța să mai poată convinge de contrariul. Așadar, pe terenul acesta nesigur și plin de temeri, e foarte ușor să spui că președintele Iliescu ar fi avut sau ar avea în continuare legături cu KGB. Dacă ziariștii care publică acest lucru înțeleg afirmația la propriu, sînt sigur că mulți alții o acceptă doar ca pe o metaforă. E și motivul pentru care acest soi de afirmații nu zguduie opinia publică și nici nu provoacă o adevărată furtună politică. A spune că Ion Iliescu e agent KGB, în limbajul acesta figurat și frivol care caracterizează spațiul vieții noastre publice, echivalează pur și simplu cu a spune că președintele României duce o politică nefavorabilă integrării europene. Dacă ziariștii care au lansat subiectul au crezut realmente în declanșarea unui scandal de proporții, s-au înșelat, întrucît nu și-au dat seama că formulează un truism într-o formă mai expresivă.

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL ● ANUL VI ● 16 pagini ● 400 lei

CURIER 22

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

Redacția nu intervine în stilul scrisorilor. Uneori reduce din text, din motive de spațiu, dar păstrînd totdeauna opiniile cititorilor.

CHESTIONAR '95

1. **Rubrici preferate**
   a) Editorial
   b) Comentariu politic
   c) Interviul săptămînii
   d) Anchetă socială
   e) Dosar „22" (teme de istorie)
   f) Comentariu economic
   g) Accente
   h) Săptămîna politică pe scurt
   i) Sondaje de opinie comentate
   j) Eseu
   k) Pagina externă („Lumea")
   l) Cronica literară
   m) Cronica de film
   n) Cronica de teatru
   o) Cronica plastică
   p) Lansare de carte
   r) Istoria religiilor
   s) Curier
   t) Viața cotidiană în Occident
   u) Revista presei
   v) Cronica parlamentară
2. **Autorii (în ordinea preferințelor)**
3. **Ce nu vă place în „22"? (rubrici, autori, articole, teme, aspect grafic)**
4. **Sugestii pentru personalitățile invitate la interviul săptămînii**
5. **Rubrici și teme noi**

Mulțumim cititorilor (în număr mult mai mare decît în alți ani) care ne-au răspuns pînă acum. Așteptăm în continuare scrisorile dumneavoastră.

„22"

Dragă „22",

Am ezitat mult în fața tentației de a răspunde chestionarului propus de dvs. deoarece îmi era teamă că nu voi găsi cuvintele necesare pentru a exprima în mod satisfăcător sentimentele contradictorii pe care le încerc citind revista.

Deoarece, după părerea mea, în mod paradoxal, revista a devenit mai curajoasă și mai demnă de stimă, dar și mai neinteresantă. În răspunsul la chestionarul de anul trecut semnalam unele tendințe de evoluție a revistei care acum, spre dezamăgirea mea, s-au materializat. Nu mă (mai) iluzionez cu speranța că în urma unei scrisori orientarea revistei să se schimbe în direcția dorită (cel puțin) de mine. Răspund chestionarului din dorința de a îndeplini o datorie, cu același sentiment (amar) cu care votezi candidatul dorit chiar atunci cînd știi că șansele de a fi ales sînt minime.

Principala nemulțumire se referă la faptul că „22" se transformă într-o revistă de actualitate cultural-artistică. Probabil că pentru dvs., acei oameni care faceți revista, și pentru intelectualii de formație (demnitată) umanistă, acest lucru este firesc și îmbucurător. Pentru cei mai mulți ingineri, economiști, tehnicieni și muncitori care citesc revista (încă nu am cunoscut un țăran care să o citească), acest fapt e un prilej de insatisfacție. Personal, cunosc un număr semnificativ de – acum – foști cititori ai revistei, care au abandonat acest statut nu datorită presiunii prețului (60 de lei pe zi e mai puțin de jumătate de bilet de autobuz), ci pentru că: „Nu prea mai ai ce citi, în afară de primele pagini!".

Revista „22" din primii trei ani s-a refugiat în primele 6–7 pagini. Acestea, în urma unui firesc proces de evoluție, sînt mai bune decît în trecut. Sînt mai clarvăzătoare, pun mai bine punctul pe „i", sînt, nu știu cum să spun, parcă mai militante. De aceea, „22" este demnă de toată lauda și stima celor care încă mai speră că într-o zi toți oamenii care trăiesc pe aceste meleaguri vor putea trăi demn, cinstit și prosper.

A doua jumătate a revistei este poate la fel de bună ca prima, însă pentru o parte – cred eu – mai mică a publicului. Chiar dacă nu ne place să recunoaștem, potențialii cititori de „22" au un anumit nivel cultural și un anumit grad de inițiere în diversele modalități de exprimare artistică. Preocupările intelectuale ale cititorului de „22" se găsesc, e drept, în segmentul superior al preocupărilor generale ale membrilor societății, însă problemele dezbătute în jumătatea a doua a revistei se găsesc undeva la o margine – zic eu, superioară – a interesului cititorului mediu al revistei.

Personal, mi-e rușine de limitele mele, dar încerc să am tăria să o recunosc. Nu mă interesează cronica plastică sau de teatru la fel de mult ca și un comentariu politic sau economic. Uneori, cronica plastică împreună cu dreptul la replică și contră-replică ajung la două pagini, iar comentariul economic e scris într-o coloană, cu vădită economie de cuvinte. Nu știu dacă acest lucru este bun sau rău. Înclin să cred că acum și aici acest lucru e dăunător prin inutilitate, mai bine zis prin inutilitatea aparentă, de moment. Poate că aceste pagini își vor arăta bunul rost cu timpul și vreau să păstrez șansa de a-mi schimba, peste ani, părerea de acum. E îndoielnic că, în starea de agonie și blazare – sau, mai bine zis, de lehamite evazigeneralâ –, un număr de neinițiați și profani să onoreze șansa oferită de aceste pagini. Este trist, dar după experiența mea personală e adevărat. O mare parte din cititorii dvs. pe care-i cunosc abia mai găsesc interes pentru a citi primele pagini din cauza stresului zilnic și a descurnjării galopante. Partea cultural-artistică e pur și simplu abandonată.

Nu pot argumenta *pro* sau *contra* valorii absolute, a necesității sau oportunității tendinței revistei dvs. de a deveni o revistă de dialog cultural-artistic. Eu doar vă semnalez cum este receptat acest fenomen în mediul în care am trăit în ultimii ani, în zona limitată a intelectualității mai ales tehnice din două orașe de provincie. Iar acest semnal are valoarea unei impresii personale, oricînd susceptibilă de eroare.

Dacă nu ați mai întîlnit astfel de semnal în scrisorile pe care le primiți, nu înseamnă că nu există cititori care au în fond aceeași impresie. Se poate ca ei să nu se încumete să vă scrie din teama ca aceste semnale să nu fie receptate ca un fel de critică din partea unor indivizi refractari la asimilarea efortului cultural-artistic. Eu cred că ei există și existența lor e dovedită de falimentul revistelor de profil.

Personal, mi-ar plăcea ca aceste subiecte să fie la dimensiuni de știre, de consemnare. Cei cu adevărat interesați vor avea astfel un ghid necesar, girat de prestigiul revistei. O altă soluție ar fi ca aceste pagini să se editeze separat, într-un „Supliment literar-artistic", într-un tiraj corespunzător cererii, iar „22" să se re-apropie de mai vechea lui formă și menire. Probabil că această soluție e economic hazardată și revista va rămîne în actuala ei formă. Eu voi rămîne al dvs. cititor fidel, chiar dacă de interes major rămîne doar editorialul.

Din sentamentalism – sau, poate, din dorința de a contribui prin cumpărarea revistei la apariția ei și în viitor –, voi încerca să îmi canalizez interesul și spre ceea ce acum mă interesează mai puțin. Chiar dacă e perfectibilă, „22" rămîne unul dintre puținele lucruri fundamental bune pe care le avem. (...)

În încheiere aș vrea să vă mulțumesc pentru suplimentele la revistă. Cel dedicat Băncilor Centrale a fost excelent, dar și celelalte au fost interesante. Ideea suplimentelor e foarte bună și efortul tehnic și economic de a le scoate vă aduce un merit în plus.

Sănătate și să mai auzim și de bine!

Ion Almășan, 28 ani, inginer, Oradea, 27.04.1995

Mult stimată redacție,

Sînt un permanent cititor al revistei „22", de la apariția sa, fiind abonat în calitate de pensionar. Mi-a plăcut și-mi place încă, așa cum se prezintă ea, și am toată încrederea că dvs. veți păstra această prezentare în continuare și că veți ști să inserați în cuprinsul ei faptele – bineînțeles, comentate – la ordinea zilei.

Și acum, v-aș ruga să binevoiți a insera în revistă următoarele:

Se vorbește în ultimul timp tot mai mult despre relațiile cu vecina noastră Ungaria și despre imaginea României în străinătate, mai ales cu privire la drepturile acordate minorității maghiare. Despre această imagine m-am convins personal, cu ocazia călătoriilor mele – ca turist – în toate țările din Europa, în ultimii 25 de ani. Imaginea este într-adevăr nefavorabilă. Cauza acestei nefavorabile imagini mi-a fost dat să o aflu de la fostul ambasador român în Elveția, Ion Georgescu (socrul d-lui Petre Roman), apreciat, respectat și regretat de autoritățile elvețiene.

Cumnatul meu, cu dublă cetățenie, stabilit în Elveția, era de multe ori invitat la ambasada din Berna și cu aceste ocazii a fost rugat de fostul ambasador ca în cercurile pe care le frecventează să combată afirmațiile diasporei maghiare, care afirmă cum că etnicii maghiari n-ar avea drepturi în România – și a mai adăugat: **„Se pare că noi am făcut o greșeală"**, în sensul că am urgisit pe toți românii plecați – legal sau nelegal – din țară, în timp ce Ungaria **„a ținut și ține de ei"**. Eu cred că fostul ambasador a pus punctul pe „i", pentru că cetățenii unguri răspîndiți în Europa – mai ales după 1956 –, **susținuți și din țară**, au făcut propagandă ostilă României.

Eu mai cred – ceea ce am constatat personal – nu numai că România nu „a ținut" de românii din diaspora, dar a făcut tot ce i-a fost cu putință să-i dezbine și să-i învrăjbească prin tot felul de metode.

Toate acestea au creat atmosfera actuală, pentru care acum ar trebui – **dar nu facem îndeajuns** – să încercăm, **prin fapte nu prin vorbe**, să creăm adevărata imagine în străinătate.

Pînă atunci, avem de suferit și de plătit oalele sparte.

G. Nicolescu Rîmnicu Vîlcea, 10 mai 1995

Aș ruga respectuos să se abordeze în paginile revistei „22", cel puțin sporadic, și interviuri cu personalități-fețe bisericești din diferite culte. Fac această propunere pornind de la un aspect care în viața satelor noastre aduce multe probleme controversate. Mă refer la două: dările, că impozit nu-i un termen potrivit, și blestemele – sau acatistele, cum le spun unii –, ca să-i ostndească pe semenii lor. Cel puțin după faimoasa Lege a fondului funciar s-au creat atîtea probleme pentru pămînt, încît nu se mai ține seama de frate, părinți și merge la preot să blesteme. Referitor la dările către biserică, cum se stabilesc aceste taxe – de Păresimi (pomenirea în postul Paștelui), parastas și altele? E o sumă stabilită sau, ca la economia de piață, e tîrguială și aici?

Vă mulțumesc,

Petre Nenițescu, Brădiceni, 6 aprilie 1995

Important

Editura Clavis va publica în curînd două cărți cuprinzînd texte apărute în revista „22":

Gabriela Adameșteanu – **Descoperirea politicii** (interviuri cu Regele Mihai, Corneliu Coposu, Ion Rațiu, Ana Blandiana, Al. Paleologu, Victor Babiuc, Nicolae Manolescu, Emil Constantinescu și articole);

Andrei Cornea – **Mașina de fabricat fantasme** (articole).

Cei care doresc să primească prin poștă una din aceste cărți (cu rambursarea cheltuielilor poștale), și care sînt gata să trimită încă de acum suma necesară, vor avea o reducere de 25% din partea Editurii Clavis și autograful autorilor.

Pentru cartea Gabrielei Adameșteanu, prima dintre cele două cărți care vor apărea, prețul, cu reducere, este de 3.000 lei și el poate fi achitat sau direct, la sediul redacției, sau trimis în **contul nr. 402302096427 Bankcoop, Filiala Piața Romană**.

O dată cu trimiterea banilor în cont, doritorii sînt rugați să expedieze la redacția revistei „22", pe numele Cristina Popa, chitanța conform căreia banii au fost vărsați în cont, numele și adresa unde să li se expedieze cartea.

Din SUMARul numărului viitor

- Interviul săptămînii: **Varujan Vosganian**
- **Vladimir Tismăneanu**: „Fantoma lui Gheorghiu-Dej" – lansare de carte
- Primari demiși de Guvern în discuția Consiliului Europei
- Dosarul „Apartamentul" – anchetă
- Congresul UDMR

ILIE ȘERBĂNESCU

Dedesubturile afacerii Credit Bank ies la lumină

Au ieșit în sfîrșit la lumină mult așteptatele clarificări în controversatul caz Credit Bank, cel mai important dintre șocurile cunoscute de sistemul bancar românesc post-decembrist.

La începutul acestui an, președintele și apoi și alți membri ai staff-ului băncii respective – ce lăsa impresia unei intrări în forță pe piață – au fost reținuți de poliție și s-a dispus arestarea lor preventivă. În sarcina președintelui de atunci al băncii, dl. Marcel Ivan, au fost reținute infracțiunile de bancrută frauduloasă, uz de fals și luare de mită. Mai precis, prin decizii ale d-lui Marcel Ivan – unele fără a căpăta aprobarea Consiliului de Administrație – ar fi fost acordate credite fără garanții, în proporție de aproape jumătate unor clienți care erau rude, prieteni sau parteneri de afaceri ai președintelui ca persoană fizică, punîndu-se în pericol situația financiară a băncii, ajunsă a avea pierderi mari. Unele credite, potrivit afirmațiilor poliției, ar fi fost acordate în schimbul unor avantaje materiale personale, o listă întreagă de averi fabuloase (după standardele românești) fiind dobîndite de dl. Marcel Ivan în numai doi ani. Nici cu participarea străină la capitalul social al băncii, s-a spus, lucrurile nu sînt în regulă, președintele acceptînd de la unii parteneri străini acte negarantate, de altfel în monede neconvertibile, în locul unei participații efective în monede convertibile. Astfel însă, dl. Marcel Ivan, ca persoană fizică, ar fi devenit acționar la unele companii din străinătate.

Negura și supozițiile de pînă acum

A izbucnit o polemică asupra sesizării organelor de urmărire penală de către Banca Națională, existînd multe păreri că faptele puse în sarcina d-lui Ivan trebuiau rezolvate dinăuntru, acesta urmînd a fi forțat din interior să plece de la conducere. Cazul a stîrnit multe semne de întrebare, întrucît știe aproape toată lumea (cu atît mai mult factorii de răspundere și control) că fenomene de economie ilegală sau necontabilizată subzistă prin toate băncile. Acordarea de credite cu șperț, înlesnirea prin mită a schimbării de valută, creditarea preferențială pentru interese personale sau de grup, falsificarea de documente de plată, organizarea de licitații fictive pentru proiecte de finanțare, deturnări de fonduri publice sau private în scopuri materiale ori politice – par a fi, din păcate, fapte curente. Cît despre nerespectarea unor reguli minime de prudență bancară, campionii sînt tocmai marile bănci de stat, care, din motive politice sau chiar electorale, susțin întreprinderi – desigur, de stat – cu totul neperformante, de la care cu certitudine nu pot aștepta rambursarea creditelor pe care le avansează acestora.

Prin incidență, conotații politice au fost atribuite cazului, fiind vehiculate diferite ipoteze asupra motivelor reale ale acțiunii întreprinse de organele de poliție și urmărire penală: fie pentru că dl. Ivan ar fi fost legat de cercuri dintr-o anumită parte a Opoziției; fie pentru că banca respectivă luase avînt în stabilirea de contacte internaționale, ceea ce ar fi stîrnit invidia „celor patru" mari bănci de stat din România; fie pentru a se da o lovitură băncilor private (deși Credit Bank nu era decît parțial privată, avînd de fapt capital mixt).

Dl. Ivan a încercat să schimbe jocurile...

Acum se poate spune aproape cu precizie despre ce este vorba, cu mult înainte ca Justiția să se pronunțe. Faptele reținute în sarcina d-lui Ivan par să fie reale. Și, desigur, doar Justiția este în drept să se pronunțe asupra lor și să le sancționeze corespunzător dacă ajunge la concluzia că au existat. Dar în afacerea Credit Bank, faptele respective se arată a constitui doar vulnerabilitățile d-lui Ivan, pe care acesta, amețit de îmbogățirea rapidă și facilă, n-a fost în stare să le evite.

Căci dl. Marcel Ivan s-a făcut vinovat de ceva cu mult mai grav – și este important de subliniat – în fața celor care au proiectat și constituit Credit Bank: a încercat să schimbe raportul prevăzut de forțe și, prin incidență, probabil preconizatele scopuri ale băncii.

Daniel Ionescu–Dion

Credit Bank s-a format nu atît economic, cît politic. Cîteva puternice regii autonome, în frunte cu SNCFR și Romcereal, și cîteva mari societăți comerciale cu capital majoritar de stat au primit dispoziție („de sus") să pună mînă de la mînă și să constituie capitalul necesar înființării unei noi bănci și, ceea ce era esențial, să se mute cu conturi ale lor la această bancă, spre a-i asigura activele și rulajul. O parte – de precizat: minoritară – din capital era destinată a fi deținută de unele firme private sau chiar persoane fizice particulare. Ajuns în fruntea băncii, dl. Marcel Ivan a încercat să schimbe situația. Piesa de bază folosită a fost asocierea la capitalul băncii a unei participații străine de 11 milioane dolari. Echivalînd cu circa 20 miliarde lei, participația oferea contribuitorului poziția de cel mai important acționar în cadrul băncii și răsturna totul: capitalul privat devenea majoritar, capitalul străin ajungea preponderent, iar acționarii de stat erau puși în umbră.

...dar a lucrat neacoperit

Numai că dl. Marcel Ivan și colaboratorii săi au uitat cîteva lucruri fundamentale. Pentru o asemenea manevră este nevoie de un spate tare. Se pare că dl. Marcel Ivan nu l-a avut. Pentru o asemenea manevră este nevoie, de asemenea, să lucrezi blindat. Cu aport efectiv în valută – și nu fictiv, cum a vrut dînsul! Cele 11 milioane dolari nu au intrat în România, nu i-a văzut de fapt nimeni, ei există doar în bănci din străinătate, în shekeli israelieni și nu în dolari, și nimeni nu garantează eventualul lor transfer în România.

Dl. Marcel Ivan a lucrat neacoperit și s-a păcălit. Manevra avea implicații prea importante pentru a se miza că va trece prin păcăleli. Vulnerabilitățile ei reale au fost lesne exploatate de cei ce, în fond, urmau a fi puși în umbră și care au atacat frontal și decisiv.

A fost chiar simplu de a nu se recunoaște participația străină, de altfel fictivă, la capitalul băncii. Și, ca urmare, acționarii de stat au rămas copleșitor majoritari. Prilejul n-a fost scăpat pentru ca aceștia – convocați la premierul Văcăroiu și la ministrul de finanțe Georgescu – să impună băncii o nouă conducere, care reprezintă, desigur, acționariatul de stat. În practică este vorba chiar de ceva mai rău: o echipă puternică, formată doar din foști consilieri financiști ai lui Ceaușescu, în frunte cu un ministru de finanțe din timpul acestuia.

Reforma mai face un pas înapoi

Banca își va putea realiza cu brio menirea prevăzută inițial, probabil aceea de a susține cu credite întreprinderi de stat neperformante și de a pune la dispoziție resurse pentru sprijinirea financiară a partidului de guvernămînt și a grupurilor sale de interese.

Sectorul privat pierde o rundă decisivă în sistemul bancar. Și, pentru a o spune pe șleau, o pierde nu doar din cauza determinării celor actualmente la putere de a menține controlul de stat asupra băncilor, ci și din cauza lăcomiei și nepriceperii unor îmbogățiți privați ai tranziției.

În mod normal, o bancă trecută prin ceea ce a trecut Credit Bank ar fi, într-o economie de piață, ca și terminată. Căci banca este un fel de templu care funcționează, în ultimă instanță, pe încredere. Și dacă ceva anume – indiferent despre ce este vorba – afectează credibilitatea acesteia, alimentatorii ei cu fonduri o părăsesc sau o evită. Dar prin țările tranziției – ca pe la noi, de pildă – bănci se pot înființa și pot exista doar strict în alte scopuri: să justifice bani, să deturneze bani, să redirecționeze bani, să oficializeze bani. În cazul unor asemenea bănci nu operează neapărat și în ansamblul lor regulile scrise sau nescrise ale sistemului bancar. Ele pot, de pildă, să nu fie deloc amenințate de pierderea încrederii. Căci nu trăiesc din aceasta.

MARȚI 16 MAI

• S-a aprobat taxa de trecere a frontierei

Senatul a aprobat raportul Comisiei de mediere referitor la Legea privind ajutorul social, în cadrul căreia, la art. 23, a fost introdusă și ordonanța guvernamentală care stabilea instituirea taxelor de trecere a frontierei.

• PNL-Cîmpeanu – oficializat

În urma hotărîrii Congresului Extraordinar al PNL din 5–6 februarie 1994, astăzi, la TMB, a fost înscris PNL (Cîmpeanu). Sentința civilă nr. 11/9 mai 1995 a rămas definitivă.

MIERCURI 17 MAI

• Președinția infirmă că Iliescu ar fi agent KGB

Printr-un comunicat de presă, Președinția României califică drept irresponsabile și primitive afirmațiile unor „publicații minore", conform cărora ar fi fost agent KGB. Cotidianul „Ziua" și săptămînalul „Academia Cațavencu" au publicat mărturii care arată că, în perioada studenției sale moscovite, Ion Iliescu ar fi fost racolat de serviciul de spionaj sovietic.

• România nu are pretenții teritoriale față de Ucraina

MAE a respins oficial acuzațiile unor demnitari de la Kiev care au arătat că România ar avea pretenții teritoriale față de Ucraina. MAE subliniază că insistența României pentru denunțarea în comun a Pactului Ribbentrop–Molotov nu este echivalentă cu emiterea de pretenții teritoriale, ci are „o valoare politică și morală". Recent, șeful secretariatului pentru probleme de securitate și apărare de pe lîngă președinția Ucrainei declarase că România nu poate fi membră NATO deoarece „nu renunță la pretențiile sale teritoriale față de Ucraina".

• Termen pentru unificarea liberală

La ședința Comitetului Executiv al Convenției Democratice, PNL și PNL-CD au convenit asupra unui termen de 45 de zile în care să se prezinte acestui for de conducere al CDR soluția de fuziune. Tot cu această ocazie, Convenția a adoptat o poziție față de necesitatea semnării Tratatului politic de bază româno–ungar.

JOI 18 MAI

• România și Slovacia recunosc doar drepturile individuale

Premierul Nicolae Văcăroiu și ministrul Apărării slovac, Jan Sitek, au convenit că cele două țări vor recunoaște exclusiv drepturile individuale ale minorităților în raporturile cu Ungaria în condițiile respectării depline a standardelor instituite pe plan european.

• Actul adițional al Protocolului cvadripartit a fost semnat

Liderii PDSR, PUNR și PRM au semnat actul adițional la Protocolul cvadripartit, prin care se stabilește respectarea unui pact de neagresiune între aceste partide și în teritoriu. PSM nu a semnat încă textul, dar vor urma noi negocieri ale formațiunii lui Ilie Verdeț cu partidul de guvernămînt.

• CDR acceptă parțial Recomandarea 1.201 în Tratatul cu Ungaria

Într-un comunicat, CDR s-a pronunțat pentru introducerea în Tratatul româno–ungar a prevederilor Recomandării 1.201, cu condiția stipulării imposibilității creării de zone autonome pe criterii etnice.

• PAC refuză aliațele centrale

Președintele Partidului Alianței Civice, Nicolae Manolescu, a arătat că PAC va merge în viitor pe alianțe punctuale, orice alianță la nivel central nefiind acum previzibilă. Nicolae Manolescu a fost de părere că PAC va realiza înțelegeri cu PD, PSDR, PL '93 sau UDMR în funcție de interesele locale, refuzînd în mod cert orice colaborare cu PDSR.

(Continuare în pagina 7)

N.C. MUNTEANU

O rîndunică a concurenței

În starea de marasm în care se află și economia și reforma economică, pusă la cale de alții și pusă sau nepusă în practică de guvernul Văcăroiu, e din ce în ce mai limpede că trecerea la economia de piață, la legile economiei de piață, e mai puțin expresia unei voințe politice. În afară de o fiscalitate tot mai împovărătoare pentru sectorul privat, pe alocuri sufocantă, singura posibilitate de a acoperi pierderile enorme din sectorul de stat, Puterea actuală nu prea mai are alte realizări la activ. Ceea ce nu înseamnă că legile economiei de piață nu încep, chiar și în aceste condiții, să se facă simțite.

Am mai spus-o și altă dată; se fac simțite în acțiune, sub presiune de jos. Fiecare om care, prin voință și forțe proprii, face ceva, produce ceva, instinctiv se supune legii cererii și ofertei. Nicăieri, la ora actuală, în nici un sector al economiei, nu se simte mai mult acțiunea reală a legilor economiei de piață ca... la piață. Acum, că au pământul lor, cît îl au, pentru că sînt încă la mîna celor care pun în aplicare Legea fondului funciar, țăranii din jurul marilor orașe au început să producă, la început puțin, acum din ce în ce mai mult și, lucru important, din ce în ce mai bine. E adevărat, prețurile sînt mari, dar sînt schimbătoare, schimbătoare în jos, pe măsură ce oferta e mai abundentă. Ei, acești țărani, hrănesc marile orașe, nu IAS-urile și asociațiile agricole atît de îndrăgite și protejate de Putere! Chiar și negustorii care nu fac altceva decît să cumpere și să revîndă legume, multe aduse din import, se supun legii cererii și ofertei. Grație lor, după mulți ani, după multe decenii, Bucureștiul a fost aprovizionat cu fructe și legume proaspete în timpul iernii. Și, minune, în plină iarnă, a scăzut prețul la ouă. Mai mult, acești negustori sînt gata să se tocmească, lasă din preț și, mai ales, preferă să vîndă mai ieftin de îndată ce simt că marfa e în pericol să se deprecieze din lipsă de cumpărători.

Avem prilejul acum să semnalăm o nouă acțiune a legii cererii și ofertei, cu efecte pozitive pentru cetățean. În haosul postrevoluționar, tot bucureșteanul cu mașină a devenit taximetrist. Însă în materie de tarife, noii privatizați, dar și ceea ce a mai rămas din fostele getaxuri, s-au comportat ca în junglă. Pentru aceeași cursă, am făcut experiența, ți se puteau cere între 4.500 și 15.000 de lei. În aceste condiții, în București a apărut firma de taximetre „Perozzi", firmă româno–italiană, cu o conducere inteligentă și extrem de agresivă în materie de ceea ce se cheamă management. A investit mult cumpărînd mașini noi, a angajat cei mai buni șoferi de la fostele getaxuri, oameni de meserie, buni cunoscători ai orașului și cu un comportament corect, aproape ireproșabil, față de client, și-a organizat o centrală proprie pentru apeluri telefonice. E adevărat, programul de lucru al angajaților este clinos, se lucrează 24 cu 24 de ore, însă și cîștigul e pe măsură, cei mai mulți dintre angajați mi-au spus că sînt mulțumiți. Lovitura cea mai mare a fost alta. „Perozzi" are cele mai mici tarife, 580 lei pe kilometru, răspunde prompt la comenzi, sosește la solicitare cu zero kilometri la bord. În aceste condiții, cum se spune, a „ras" piața, punînd în mare dificultate taximetriștii privați, cu tarifele lor aiuritoare, dar și societățile comerciale provenite din fostele garaje „Getax". „Perozzi" s-a făcut repede cunoscut printre clienți, fără prea multă publicitate, reclama făcîndu-se de la om la om, firma lucrînd practic numai prin comenzi telefonice, la care e capabil să răspundă la intervale de 5–10 minute, rareori depășind 15 minute.

Și minunea, iată, s-a produs. „Perozzi" a avut cele mai scăzute tarife! După o ezitare de vreo jumătate de an, societățile comerciale desprinse din fostele getaxuri au reacționat, mai mult, au contraatacat exact pe terenul în care „Perozzi" părea imbatabil, cel al tarifelor. De vreo cîteva zile, majoritatea garajelor „Getax" și-au redus tarifele la 600 de lei kilometrul, iar garajul „Cobălcescu" s-a lansat într-un adevărat război concurențial, reducînd tariful la 500 lei pe kilometru și cu sosirea la domiciliul clientului cu zero kilometri la bord. Și asta în condițiile în care a crescut prețul la benzină! Un efect al concurenței, al legii cererii și ofertei, benefic pentru cetățean, pentru buzunarul lui. Deci, se poate!

E un exemplu între altele, care îl va lăsa rece pe bucureșteanul cu atîtea griji pe cap, năucit de prețuri și care va continua să folosească mijloacele de transport în comun. Însă e un exemplu pozitiv, care trebuie semnalat ca atare, cu atît mai mult cu cît a apărut independent de voința celor care susțin că promovează economia de piață și care, de fapt, nu fac decît s-o frîneze sau s-o împiedice să se manifeste.

Știu, cu o rîndunică nu se face primăvară și nici cu Văcăroiu – reforma. Iar dacă din acest exemplu practic Văcăroiu și ceata lui ar părăsi teoria, mai ales pe cea a chibritului de la Comitetul de Stat al Planificării, și ar face efortul să înțeleagă ceva – și tot ar fi un cîștig.

BP

BANC POST

O BANCĂ A TUTUROR

vă asigură în afara activităților obișnuite desfășurate prin **sucursale**, **filiale** și **agenții proprii**, precum și prin oficiile poștale din toată țara:

- **ECONOMISIREA BANILOR DUMNEAVOASTRĂ PRIN:**
  - CARNETE DE ECONOMII LA TERMEN;
  - CARNETE DE ECONOMII LA VEDERE;
  - CARNETE DE ECONOMII CU SUMĂ FIXĂ ȘI DOBÎNDĂ;
  - CARNETE DE CECURI PENTRU CONT CURENT PERSONAL.
- **ECONOMISIREA BANILOR DUMNEAVOASTRĂ PRIN:**
  PRELUAREA DE CĂTRE BANC POST A TUTUROR PLĂȚILOR PE CARE DORIȚI SĂ LE EFECTUAȚI (RATE, CHIRII, ÎNTREȚINERE, FACTURĂ TELEFONICĂ, ABONAMENT RTV etc.), PRIN INTERMEDIUL CONTURILOR CURENTE PERSONALE DESCHISE LA NOI.
- **ÎMPRUMUTURI**
  ACORDATE AGENȚILOR ECONOMICI, INDIFERENT DE FORMA DE ORGANIZARE.

ORICARE DINTRE DUMNEAVOASTRĂ POATE DEVENI CLIENTUL NOSTRU!

VĂ PUTEȚI ADRESA SUCURSALELOR ȘI FILIALELOR DIN TOATĂ ȚARA PENTRU A PRIMI INFORMAȚIILE ȘI LĂMURIRILE NECESARE.

BANC POST

GABRIELA ADAMEŞTEANU

Autonomia: confuzie teoretică, absenţa consensului politic

Războiul din fosta Iugoslavie a neliniştit Occidentul, datorită potenţialului exploziv conţinut de comunităţile multietnice postcomuniste. Diferenţa dintre standardele economice sau gradul variat de dezintoxicare de comunism al societăţilor respective au fost mai degrabă ignorate. Fie şi din raţiuni de exorcizare, etnicitatea a devenit la ora actuală noţiunea cea mai des invocată. Incapabilă să gestioneze un război din care e greu de înţeles ceva, încorsetată în hainele prea strîmte ale proiectului iniţial, cu instituţiile încă în schele sau chiar pe masa arhitecţilor, „Europa" este, în plus, tracasată de democraţiile postcomuniste; crude încă, ele se agaţă de „Europa" ca de singura salvare din chinurile tranziţiei şi din spaima trecutului. Temători şi ei de războaie sau migraţii ce s-ar putea rostogoli de la frontierele „Europei", generos întinse pînă la Vladivostok, eurocraţii şi-au scos din sertare documentele referitoare la minorităţi la care mai că renunţaseră înainte ca sufluł exploziilor din 1989 să le spargă geamurile. Despre un *Protocol adiţional* la *Convenţia Europeană a Drepturilor Omului* se vorbea în *Recomandarea 285* din 1961; după 12 ani se căzuse de acord că n-ar mai fi necesar. La 27 aprilie 1995, după discursul care a închis sesiunea de primăvară a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, Secretarul General, Daniel Tarschys, a fost întrebat de András Bársony (vicepreşedintele Comisiei Politice şi unul dintre cei şase semnatari ai *Amendamentului* la *Directiva 508*, care a revalidat *Recomandarea 1.201*) la ce dată va fi gata elaborat acest *Protocol adiţional*. Daniel Tarschys a răspuns că, probabil, la sfîrşitul lui 1995.

Un expert internaţional în problema minorităţilor: Gáspár Biró

Peste numai două săptămîni, între 12–13 mai, la seminarul de la Gyula (Ungaria), organizat de fundaţiile Pro Minoritate (a partidului FIDESZ), Pro Europa (din Tîrgu-Mureş) şi Friedrich Naumann, am avut ocazia să discut despre documentele Consiliului Europei referitoare la minorităţi cu unul dintre experţii săi, Gáspár Biró.

Autorul cărţii despre Libertatea identităţii *şi al unor studii de specialitate apărute în volume colective din Franţa, SUA, Ungaria, s-a format (în parte) în România. Născut la Tinca, în judeţul Bihor, în 1958, absolvent (în 1982) al Facultăţii de Drept de la Cluj, Gáspár Biró a profesat avocatura la Braşov, Tîrgu Secuiesc, Sfîntu Gheorghe, Făgăraş, pînă în 1986, cînd a plecat cu paşaport turistic în Ungaria, să-şi îngrijească o boală mai veche, şi nu s-a mai întors. Cadru didactic al Facultăţii de Drept din Budapesta, ziarist la* Europa Liberă, *secţia română (iunie–octombrie 1989), Gáspár Biró devine director la biroul primului-ministru în guvernele Németh şi Antall şi ia parte la elaborarea Legii minorităţilor din Ungaria. Din 1991 este expert în problemele drepturilor omului la ONU, Geneva (în această calitate participă la elaborarea* Declaraţiei ONU asupra drepturilor persoanelor aparţinînd minorităţilor naţionale sau etnice, religioase şi lingvistice, *adoptată în dec. 1992); din 1992 este expert în problema minorităţilor la Consiliul Europei.*

La Gyula, Gáspár Biró a participat la o masă rotundă despre **Problemele teoretice ale autonomiei etnice**, alături de Gabriel Andreescu şi Zsolt Németh, moderator fiind Gergely Pöhle, unul dintre organizatorii întîlnirii dintre intelectualii români şi unguri din 22 mai 1995, de la Budapesta, Sződliget. În expunerea sa, Gáspár Biró a ţinut de la început să despartă planul teoretic de cel politic. **Autonomie**, **stat naţional** sînt noţiuni explozive, mult dezbătute şi în Occident la această oră (a spus el), dar conceptele teoretice nu pot fi realizate în viaţa practică fără corecţii. (S-a văzut unde a ajuns totalitarismul, care chiar aşa ceva a încercat să facă.) Dacă nu există chiar o prăpastie între politic şi teoretic, există în orice caz necomunicare. Surprinzătoare pentru modul cum sînt discutate lucrurile în România este şi o altă afirmaţie a lui Gáspár Biró: că normele internaţionale operează pe baza unor concepte insuficient definite. Nici **naţiune**, nici **popor** nu au încă definiţii corespunzătoare. O definiţie juridică valabilă pentru **minoritate** se caută de 40 de ani. (Şi, Doamne fereşte!, a mai spus conferenţiarul, să ajungem la o definiţie cu valoare normativă!) De altminteri, chiar **drepturile omului** sînt departe de a se baza pe un consens politic, conceptul, atît de banalizat astăzi, dezvoltîndu-se dintr-unele radical opuse. **Autonomia** ca atare nu este esenţial legată de etnicitate. Folosită astfel, devine o categorie democratică, aşadar politică. Aspectul etnic cuprinde: 1. **Autodeterminarea** (principiu politic, referindu-se la dreptul, prin excelenţă colectiv, de alegere a căii dezvoltării viitoare); 2. **Autonomia** (dreptul de a-şi reglementa afacerile proprii); 3. **Autoguvernarea** (drept administrativ; modalitatea instituţională prin care se realizează autonomia).

Care este atunci soluţia, în condiţiile în care confuzia teoretică este mare, iar consensul politic lipseşte atît la nivel naţional, cît şi internaţional? Uşa de ieşire (pe din dos) din acest labirint este **interpretarea**.

Şi cine sînt subiecţii acestor drepturi ale minorităţilor? Lui Gáspár Biró i se pare absurd să faci diferenţieri în funcţie de numărul minorităţilor. Apare noţiunea importantă de **grup etnic**, ale cărui trăsături sînt **identitatea colectivă**, argument al grupului etnic (limba, cultura), pe care, de regulă, minoritarii vor s-o dezvolte şi s-o transmită urmaşilor, şi **coeziunea internă** a grupului. Situaţia socială a grupurilor etnice variază şi ea: ca atare, nu este posibilă o singură soluţie, universală. Pentru transmiterea identităţii ai nevoie de instituţii. Trebuie văzut de la caz la caz ce se poate face, iar **drepturile politice** trebuie distinse clar de **drepturile culturale**. Luînd un exemplu din alt domeniu, Gáspár Biró a amintit că libertatea de expresie este universal recunoscută, dar nu există o legislaţie a presei identică în fiecare ţară.

Convenţia-cadru, Recomandarea 1.201 şi Protocolul adiţional

Birocraţia consideră documentele apărute sub egida Consiliului Europei în privinţa minorităţilor naţionale drept un întreg unitar. În realitate (a spus Gáspár Biró într-un microinterviu pentru „22"), conţinutul lor diferă. De pildă, cele mai multe prevederi tehnice sînt cuprinse în *Carta asupra limbilor regionale* (România încă nu a semnat-o, Ungaria a ratificat-o, la Strasbourg, de curînd, ca şi Finlanda şi Norvegia). *Convenţia-cadru*, document programatic cu forţă juridică, conţine mai mult principii abstracte pe care statele contractante se obligă să le aplice în viaţa lor zilnică şi în legislaţie. Spre deosebire de *Declaraţia ONU*, mult mai scurtă, dar utilizînd un limbaj normativ, *Convenţia-cadru* nu poate fi direct aplicată în legislaţia naţională. Cît priveşte *Recomandarea 1.201*, ea a apărut în 1993 ca un posibil model pentru *Protocolul adiţional*, dar rămîne încă o chestiune deschisă pînă cînd acesta va fi elaborat (Gáspár Biró va participa la elaborarea lui, probabil începînd din toamnă) dacă *Recomandarea 1.201* va fi sau nu inclusă în el. Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei are o atenţie specială faţă de *Recomandarea 1.201*, pentru că este creaţia ei. Fiind considerată drept unul dintre criteriile de admitere în Consiliul Europei a Slovaciei şi României, această obligaţie unilaterală a transformat-o în ceva mai mult decît o *Recomandare*. Acum a fost extinsă la toate statele membre ale CE, dar tot nu are valoare juridică, pentru că o *Directivă* nu are valoare juridică.

Rolul ministerelor de Justiţie: să reconcilieze reforma cu stabilitatea legii

În mod inevitabil, legile se schimbă, aşa cum se schimbă şi societatea, în timp. Dar mai ales în Europa Centrală şi de Est, tranziţia către democraţie presupune reforme radicale – atît ale Constituţiei, cît şi ale legilor fundamentale. Numai că necunoaşterea legii nu este o scuză pentru cei care ajung în faţa ei. Cum pot totuşi autorităţile, publicul larg, avocaţii să fie familiari cu legile care mereu se schimbă? La aceste probleme vor trebui să dea răspuns miniştrii de Justiţie care se întîlnesc la Bucureşti, sub egida Consiliului Europei.

Marţi 6 iunie, la ora 9, adjunctul Secretarului General al Consiliului Europei, Peter Leuprecht, va deschide o întîlnire a miniştrilor de Justiţie din Europa în clădirea Parlamentului.

În lectura lui Gáspár Biró, formularea referitoare la autonomie din *Recomandarea 1.201* nu este cetoasă, dar ea trebuie interpretată mai mult ca o condiţie negativă. Ca nu cumva, de pildă, un guvern să schimbe structura districtelor acolo unde populaţia minoritară este compactă, pentru a manipula administraţia în defavoarea minorităţii. Tot după opinia sa, cerinţele *Recomandării 1.201* ar fi rezolvate de o funcţionare firească a autonomiei locale, valabilă în toată ţara, nu doar în zonele cu minorităţi. Bineînţeles, dacă un guvern vrea să introducă pe baza ei discriminări pozitive pentru respectiva minoritate, textul îi permite.

Raţiuni de politică internă par să blocheze Tratatul româno–ungar

Din ceea ce ştia despre mersul tratativelor dintre Ungaria şi România în vederea Tratatului de bază, Gáspár Biró a fost sigur că acesta va fi încheiat primul, nu cel cu Slovacia, unde negocierile înaintau mult mai greu decît cu România. Ca atare, a fost foarte mirat cînd, într-o zi, a aflat că miniştrii de Externe, Meleşcanu şi Kovács, anunţau blocarea discuţiilor. I se pare mai degrabă un blocaj ţinînd de raţiuni de politică internă. Cît priveşte discuţia în jurul *Recomandării 1.201*, o găseşte dăunătoare: ea s-a ivit, semnificativ, doar atunci cînd s-a blocat semnarea Tratatului. De altminteri, România a semnat cu Germania un document similar în privinţa minorităţii germane. După opinia lui Gáspár Biró, *Recomandarea 1.201* abundă în garanţii şi limitări pentru securitatea publică, pentru integritatea statului, astfel încît slovacii, dacă ar fi studiat cum trebuie capitolele respective, separat, nu aveau nevoie de fraza asiguratoare adăugată.

Organizaţii etnice în Ungaria

Unde, cum se poate face o conjuncţie între discursul teoretic şi cel operaţional? – l-a întrebat Gabriel Andreescu pe Gáspár Biró la întîlnirea de la Gyula, în timpul discuţiei despre autonomie. Sînt concepte care nu pot fi operaţionalizate în mod direct, de pildă conceptul de autonomie – a răspuns acesta. Există domenii care nu pot fi legiferate, pentru că în mod necesar apar lacune: dar se pot face variante alternative de text. Gáspár Biró a exemplificat cu situaţia organizaţiilor etnice din Ungaria, în decursul ultimilor 5 ani. În '89, în Ungaria erau circa 10 organizaţii etnice, cu statut de asociaţie civilă (precum UDMR), finanţate toate de către stat. Foarte repede, numărul lor a crescut la 200. Majoritatea făceau politică şi se declarau singurele reprezentante ale minorităţii respective. Iar statul continua să le finanţeze; de pildă, în 1991 a ajuns să li se aloce 180 de milioane de forinţi numai cu titlul de regie (telefoane, chirii etc.). Comisia însărcinată cu rezolvarea acestei situaţii avea la îndemînă 3 soluţii: 1. Să înceteze acordarea subvenţiilor şi să supravieţuiască cine poate; 2. Să împartă aceleaşi sume la toţi: numai că unele erau organizaţii-fantomă, alcătuite din cîteva persoane, altele într-adevăr reprezentau o minoritate; 3. Să creeze instituţii de autoguvernare ale minorităţilor. S-a optat pentru a treia soluţie. Aceste autoguvernări, organizaţii de drept public (conducerea este aleasă de către membrii minorităţilor), au şi acum fondurile alocate, dar utilizarea lor este controlată de Curtea de Conturi. S-a terminat astfel cu situaţia de dinainte, cînd primeau banii şi, dacă făceau un raport, era bine, dacă nu făceau, era acelaşi lucru. Discuţia nu este nici măcar acum încheiată (de pildă în privinţa statutului şcolilor).

Epilog la Gyula

Că nu se pot face echivalenţe între situaţia diferitelor minorităţi mi-a părut evident chiar din cele două zile petrecute la Gyula, „capitala" autoguvernării româneşti. Există şcoli româneşti (la care, din păcate, n-am avut timp să ajung, seminarul ţinîndu-se în *weekend*), post de radio în limba română, o emisiune la televizor – sîmbăta. Gyula are un farmec deosebit, ca staţiune care şi-a păstrat casele vechi şi le-a integrat în ansambluri moderne, cu mari spaţii verzi. Nu există nicăieri plăcuţe indicatoare în limba română. Cînd am întrebat de la ce procent de populaţie în sus se pot pune, mi s-a răspuns că nu este în funcţie de procent, ci de voinţa minoritarilor; aşadar, românii din Gyula nu văzuseră utilitatea unor inscripţii în limba română. La seminarul despre **Statul naţional şi autonomia etnică** nu a asistat nimeni din partea comunităţii româneşti. Cînd am întrebat de ce, mi s-a răspuns că fusese invitat dl. Gheorghe Petruşan, preşedintele Uniunii Românilor din Ungaria, care nu putuse să vină, dar va veni la întîlnirea de la Sződliget. Alte invitaţii nu se mai făcuseră. Cei cîţva reprezentanţi ai românilor cu care am vorbit la telefon erau fie ocupaţi, fie aveau o anume rezervă, uşor de recunoscut. Comunităţile de români au astfel de reacţii dintr-o suspiciune bine întreţinută de vechea (şi noua) Securitate, dar şi din obişnuita lipsă de solidaritate între membrii acestui grup etnic. E posibil ca în mod special românii din Ungaria să încerce să evite a fi folosiţi ca armă echivalentă contra UDMR de către autorităţile române. Cei ce ar încerca-o ar face un gest fără rost, pentru că nu se poate face nici o comparaţie între cele două minorităţi ale celor două ţări vecine.

EMIL HUREZEANU

Certitudes franco–allemandes

Recenta schimbare de echipă prezidențială și guvernamentală de la Paris, secondată, aproape inevitabil, de contactul suprarodat, la vîrf, și tocmai la Strasbourg, între președintele francez (Chirac) și cancelarul german (Kohl), pe fundalul antantist al aniversării semicentenarului păcii mondiale, în care și învingătorii și învinșii din 1945 au devenit, împreună, biruitorii postmoderni ai Europei „principiilor" (Princip și chiar Gabriel – precum îngerul anunțător – se numea și declicul primului război mondial, la Sarajevo, în 1914), ne lasă visători, punîndu-ne, tocmai din acest motiv, pe gînduri. Nu mai încap surprize, se spune, în relațiile pivotale pentru Europa, dintre Bonn (Berlin) și Paris. Sînt țările care au înțeles, după sute de ani de vecinătate sîngeroasă, că în democrație și prosperitate, impuse de bunăvoie și cu sila (bombardierele americane și Planul Marshall), doar pacea și mersul laolaltă rentează. Pe un făgaș al mariajului de rațiune impus de istorie și stilizat de De Gaulle și Adenauer, între Franța și Germania Federală (în varianta Republicii de la Bonn și a Noii Puteri de Mijloc de la Berlin), cordialitatea funcțională a relației strategice sugerează tot mai mult ceea ce abilul britanic Timothy Garton Ash numea recent „împămîntrea carolingiană". O Europă a Evului Mediu timpuriu, în care comunitatea de valori contează mai mult decît egoismele naționale, se regăsește în ceasul de față al Europei.

Continuități fără piedici majore, o simbolică confortabilă a amiciției cu nota, mai gravă, a ținutului de mînă Mitterrand–Kohl, asupra morților de la Verdun, cu secvența mai benign-exotică a cinei împărțite între un cancelar german căruia-i place *„Saumagen"*, un fel de tobă de porc din Palatinatul renan, intraductibilă, și inconfundabilul *„tête de veau"*, privilegiat de noul locatar de la Elysée.

Cît de previzibile și sigure sînt, de fapt, certitudinile franco–germane acum, cînd faimoasele *„incertitudes allemandes"* de la-nceputul secolului nu mai păstrează decît izul de subcultură sentimentală a relațiilor de consum, în vilegiatură! Și totuși, gravura e fisurată. Ridurile sînt de expresie, dar și adînci. Germania are, tot mai mult, după 1990, povara unei sporite răspunderi politice în Europa. Unificarea exterioară n-a fost complinită de cea internă și internalizată; societatea germană traversează un proces de tulburare în adîncuri. Un cutremur de profunzime cunoaște și societatea franceză: șomajul, un climat generalizat de insecuritate, o criză de încredere – răspîndită mai peste tot în Occident, de altfel – în virtuțile conceptului actual de progres și prosperitate, în parametrii capitalismului clasic: sînt crispări structurale, de necunoscută, încă, amplitudine.

O Europă naturală, pe de altă parte, este tot mai mult confruntată cu „Europa". **Europa între ghilimele**, crede într-un briliant eseu, publicat recent în *Foreign Affairs*, britanicul Noel Malcom, este proiectul sintetic multiinstituțional, tinde tot mai mult să devină un fel de obiectiv colectiv împotriva naturii, o nouă doctrină a inevitabilității istorice. În Europa între ghilimele, instituțiile, comisiile, comisarii, standardele prețurilor cu amănuntul și nocivitatea acustică a mașinilor de tuns iarba tind să ocupe cu forța locul unei normalități naturale a continentului. E clar că francezii, englezii și germanii înțeleg, tot mai mult, în mod diferit nu doar Europa, ci chiar și funcționarea Europei între ghilimele. Germanii vor o „Europă" mai aproape de sistemul federal, care a asigurat succesul istoric al acelui deja greu de menținut model al lui *„Bonnerrepublick"*. Un sistem monetar comun, dar cu păstrarea priorității de decizie a Băncii Germane, mai multe instrumente de putere și control în beneficiul Parlamentului European. Francezii susțin mereu ponderea parlamentelor naționale. Se vorbește tot mai insistent despre Politica Externă și de Securitate Comună în afara dezacordurilor privind rolul atribuit Comisiei și Parlamentului, sînt multe disensiuni și în ce privește politica de apărare comună. Între Paris–Bonn–Londra încă nu există un acord privind rolurile Uniunii Europei Occidentale, Uniunii Europene și NATO, atunci cînd unuia din aceste organisme trebuie să-i revină prioritatea în strategia de apărare comună. Și atunci, probabil, întorcîndu-ne privirea spre cei doi cordiali convivi strasburghezi de la 18 mai, spre seară, nu ne putem împiedica să constatăm cît de fragile sînt, de fapt, noile certitudini franco–germane. Ele ar putea fi exprimate, sub altă formă, în ceea ce spunea la un moment dat Alain Juppé, proaspătul prim-ministru al Republicii Franceze: „Europa tradițiilor trebuie să țină cont de tradiția germană a federalismului, de cea franceză a statului și a prezenței în lume, precum și de cea britanică a apărării interesului național". Pentru Daniel Vernet, atentul observator al relațiilor franco–germane de la *Le Monde*, schema propusă de Juppé e de fapt o rețetă a cvadraturii cercului; reactivarea disensiunilor structurale din felul de a privi Europa și lumea al germanilor sau francezilor n-ar duce la nimic mai bun. Nu trebuie absolutizate certitudinile și nici chituite liniile de ruptură. Dezacordul trebuie să devină un fel de codicil al relației de armonie. **„Les meilleurs accords sont entre les arrières pensées"** – își amintește Vernet că spunea Valéry, conchizînd, în articolul din *Die Zeit*, intitulat „Doi prieteni care mai că se înțeleg": este motivul pentru care colaborarea franco–germană are încă un viitor frumos.

Un ziarist molestat – violența politică

În noaptea de vineri spre sîmbătă (13–14 mai), **Marius Ichim**, student și redactor-șef al revistei de tineret **ICS** din Tîrgu-Mureș, a fost acostat de trei tineri și bătut, la incitarea celui de-al patrulea, Radu Casian.

Agresiunea a fost generată de ancheta pe care Marius Ichim a făcut-o, în seara zilei de 13 mai, în legătură cu utilizarea unei săli de lectură a unui cămin studențesc din Tîrgu-Mureș drept discotecă. Dar evenimentul acesta depășește, în premise și efecte, istoriile obișnuite de turbulență juvenilă. Marius Ichim era cunoscut pentru efortul său de a pune studenții în contact cu idei și personalități democratice. Primul număr al revistei inițiate de el și colegii săi cuprindea materiale semnate de Mihai Șora, Alexandru Paleologu, Mariana Celac. El a contribuit la succesul unor dezbateri cu studenții, la care au participat specialiști în domeniul drepturilor omului, relațiilor internaționale ș.a.m.d. Faptul că molestarea tînărului ziarist a fost determinată de aceste „antecedente" reiese, printre altele, din declarațiile unora dintre cei implicați: *„Așa-i trebe la ziaristul ăsta pletos, cu fCS-ul lui, cu Liga Pro Europa, care s-a dat cu ungurii"* (Radu Casian); *„Am discutat cu șeful Poliției și am aflat că ești trecut cu dosar ca element turbulent care bagi zizanie în viața studențească"* (anchetator).

Înainte de molestarea ziaristului Marius Ichim, în Tîrgu-Mureș, partidul „Mișcarea pentru România" umpluse zidurile orașului cu afișe anunțînd o conferință pe tema: **„Cum luptăm împotriva anti-românismului: tehnici și metode"**. Sîntem în anii '30? Există prea multe semne ale unei violențe de tip naționalist care ar putea scăpa de sub control, pentru a nu aminti colegilor din presă că solidaritatea imediată cu colegii lor și condamnarea extremismului, reprezintă nu numai o motivație morală pentru ei, ci și una de raționalitate.

(GABRIEL ANDREESCU)

În România se încalcă încă drepturile omului

Luni 22 mai 1995, cu o zi înaintea începerii la București a Seminarului Internațional privind Toleranța, organizația Amnesty International a prezentat într-o conferință de presă un raport asupra încălcării drepturilor omului în România. Au fost prezenți Anne Burley, director al Programului Regional Europa, și Ivan Fiser, responsabil pentru România în cadrul acestui program. Concluziile raportului: violarea drepturilor omului în România continuă, în ciuda asigurărilor date comunității internaționale de către autoritățile românești. Amnesty International primește rapoarte despre relele tratamente, mergînd pînă la tortură, aplicate deținuților în închisori, despre încălcarea libertății de expresie (a fost citat cazul ziaristului craiovean Nicolae Andrei, închis ca urmare a publicării unui pamflet la adresa lui Ion Iliescu), despre pedeapsa cu închisoare aplicată homosexualilor și toleranța de către autorități a agresiunilor împotriva romilor etc.

Vom prezenta pe larg date din acest raport realizat de Amnesty International în numărul viitor al revistei „22". **(O.A.)**

un radio actual

TALK-SHOW-uri LIVE

În fiecare zi, de luni pînă vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22,00–24,00:

Luni:
Portrete din gulagul românesc – Irina Corbu
Marți:
Ciinele de pază – Cornel Nistorescu
Miercuri:
Punct și virgulă – Carmen Bendovski
Joi:
Fiți întreprinzători – Bogdan Teodoriu
Vineri:
Taxiul de noapte – N.C. Munteanu

FM 94,2 MHz
RADIO TOTAL
Telefoane: 657.57.50; 657.56.45

Un dușman al singurătății

Radio TINERAMA 68,7 FM

Drumul către casă – emisiune cuprinzînd informații din viața Capitalei – coordonator Diana Ioan (de luni pînă vineri, ora 15.00)
Rockada mare – realizator Florian Pitiș (marți, ora 22.00)
Cîntăreața cheală – lumea teatrului; noutăți, interviuri, analize – realizator Alin Gălățescu (miercuri, ora 17.15)
Turnul de veghe – Dezbateri cu lumea presei asupra principalelor probleme ale momentului – realizator, directorul postului **Radio Tinerama**, Cornel Ciomăzgă (vineri, ora 16.00)
Căutările model – lumea modei; perioade, stiluri, manechine – realizator Alin Gălățescu (vineri, ora 21.15)

Fără anestezie – invitatul săptămînii în dialog cu directorul postului Radio Tinerama, Cornel Ciomăzgă (sîmbătă, ora 18.00)

Inaugurarea Librăriei Franceze Humanitas

Vineri 19 mai 1995 a fost inaugurată, la Institutul Francez din București, **Librăria Franceză Humanitas**. Cuvîntul de deschidere a fost ținut în limba franceză, ca un omagiu pentru gazde și invitați, de dl. Gabriel Liiceanu. Domnia sa a amintit de tradiția de carte franceză în România: **„Înainte de război, majoritatea cărților care apăreau în librăriile pariziene puteau fi găsite în cele din București, două-trei săptămîni mai tîrziu, iar cele care lipseau puteau fi procurate prin comandă directă. Pe strada Lipscani se afla librăria Hachette, specializată în primul rînd în carte franceză. În 1948, firma Hachette a dispărut. (...) Faptul că astăzi inaugurăm o librărie franceză în centrul Bucureștiului poate fi privit drept o operație comercială curentă. (...) Dar dacă gestul acesta este proiectat pe fundalul istoriei noastre și dacă este însoțit de sensul recuperativ al memoriei, el nu poate fi redus la simpla logică a relațiilor comerciale dintre două țări. Librăria Hachette din București, închisă în 1948, era parte dintr-o tradiție culturală care se constituise de-a lungul unui secol și care contribuise decisiv la nașterea României moderne. Cînd cartea franceză a încetat să intre în România, ni s-a sustras o parte din corpul nostru spiritual și, din momentul acela, am devenit mutilați și rupți de o parte din trecutul nostru. (...) Ceea ce sărbătorim noi astăzi este reintregirea României spirituale cu vechea ei provincie – «Franța românească»"**.

După ce a mulțumit tuturor celor care au sprijinit acest proiect – Yves Mabin și echipa sa de la Departamentul de Cultură al Ministerului Francez de Externe, Jacques Toubon, Sebastien Dupuit și colaboratorii săi: Pierre Danzier, Antoine Gallimard și Claude Cherki, părintele Pascal Moity, conducerea și responsabilii serviciilor de export ale marilor edituri franceze –, dl. Gabriel Liiceanu a încheiat: **„Se vorbește astăzi enorm în România despre patriotism și, uneori, tare mă tem ca nu cumva țara noastră să fie sufocată nu de sărăcie și de corupție, ci de pupături cleioase și de declarațiile de amor care se revarsă zilnic din piepturile oratorilor noștri de serviciu. Ce bine ar fi, îmi spun, dacă acestor vorbe le-am putea opune, din cînd în cînd, o faptă, una cît de neînsemnată, minusculă chiar, dar care să se vadă, care să ne bucure și azi, și mîine, și după ce nu vom mai fi. Ce bine ar fi dacă am putea răspunde acestor vocalize inflamate cu un gest care, în simplitatea frumuseții lui, se poate lipsi de cuvinte"**.

Tot atunci, dl. Gabriel Liiceanu a declarat presei: **„Am 53 de ani; în urmă cu 30 de ani nu exista posibilitatea să intri în România într-o librărie franceză. Tînăr fiind, eu nu am avut această șansă. Dacă aș fi student, mi-aș face o sărbătoare din a putea găsi cărți franțuzești apărute la cele mai prestigioase librării din Franța. La librăria franceză Humanitas se vor găsi cărți franțuzești prețioase – nu numai literatură, dar și filozofie, apoi dicționare și albume de artă – la prețuri accesibile cititorului român. În România se vinde astăzi carte franțuzească în diferite librării. Noutatea pe care o aducem noi este că nu propunem publicului cărți destinate în Franța topitului, cărți depășite, care nu mai au căutare, ci tot ce este mai de actualitate. Cartea franceză făcea parte din geografia spirituală a lumii românești, acea Românie franceză cu o tradiție de 150 de ani pe care o iubeau și de care s-au bucurat părinții și bunicii noștri. Astăzi, după exact 47 de ani de la închiderea librăriei Hachette din str. Lipscani, se deschide în București o altă librărie franceză: acest fapt are semnificația recîștigării unui teritoriu pierdut"**.

Dacă în discursul său dl. Gabriel Liiceanu a optat pentru limba franceză, discursul d-lui Bernard Boyer, ambasadorul Franței în România – continuînd aceeași linie de amabilitate sinceră, dar sobră – a fost ținut într-o limbă română vorbită curent și fără să se sprijine pe note scrise: **„Aș dori, înainte de toate, a spus dl. Bernard Boyer, să-i mulțumesc domnului Gabriel Liiceanu pentru frumoasele cuvinte rostite despre Franța și cultura franceză. Relațiile dintre Franța și România sînt privilegiate, mai ales pentru că ele nu se sprijină pe interese materiale – Franța nu dorește să facă din România o zonă de influență a sa. Trebuie să vă spun foarte clar că motivul interesului nostru pentru România nu este politica, nu este comerțul, ci în primul rînd sînteți voi! Mulțumită unor personalități precum domnul Gabriel Liiceanu, asemenea relații se îmbogățesc necontenit"**.

Despre deschiderea Librăriei Franceze Humanitas, dl. Alexandru Paleologu a spus: **„Speram într-un astfel de eveniment, îl așteptam de mult. Vreau să îl completez pe Gabriel Liiceanu: înainte de 1948, carte franceză nu se vindea numai la mica librărie Hachette, din strada Lipscani, ci peste tot, în toată țara. Și, tot așa, în mai toate orașele de provincie găseai ziare și reviste franțuzești"**. Cînd timpurile s-au schimbat, francofonia a pierdut mult teren, afirmă dl. Alexandru Paleologu. Un întreg teritoriu de spiritualitate a fost lăsat în părăsire; România toată a început să învețe limbă rusă. Acum se face efortul să recuperăm – inaugurarea de față stă mărturie. **„Să sperăm**, a adăugat dl. Alexandru Paleologu, **că prețurile care se vor practica vor permite cît mai multora dintre noi accesul la cărțile minunate din librărie"**.

Domnul profesor Norbert Dodille, directorul Institutului Francez, a dovedit încă o dată, prin organizarea impecabilă și amploarea pe care a dat-o acestei inaugurări, o gazdă admirabilă. **„Pentru mine**, a declarat domnia sa, **acesta este un eveniment foarte important. Mă aflu în România de patru ani și de la început mi-am dorit să fie deschisă aici o librărie franceză. Sînt bun prieten cu Gabriel Liiceanu, pentru care am o admirație specială. Contribuția sa la împlinirea efectivă a acestui proiect a fost enormă, ca ingeniozitate și muncă investită. Trebuie să adaug că am beneficiat și de sprijinul Ministerului francez de Externe și al Ministerului Culturii din Franța, care ne-au ajutat să obținem o reducere substanțială a prețului cărților, altminteri foarte scumpe și în Franța. Astfel, visul a devenit posibil în planul realității"**.

DIANA TURCONI

Eugen Ionescu la București

În zilele de 22, 23 mai a.c. a avut loc la București un colocviu **Eugen Ionescu**, organizat de Institutul Francez și Editura Humanitas, sub patronatul doamnelor Rodica Ionesco și Marie-France Ionesco. La deschiderea colocviului a participat și Bernard Boyer, ambasadorul Franței în România. Au susținut comunicări Irina Bădescu, Norbert Dodille, Gilles Ernst, Armelle Héliot, Jorge Lavelli, Gabriel Liiceanu, Michel Lioure, Dan C. Mihăilescu, Al. Paleologu, Lucian Pintilie, Marian Popescu, Ion Vartic.

(Urmare din pagina 3)

VINERI 19 MAI

• Excluderi din partid la PNȚCD

Biroul de Conducere, Coordonare și Control al PNȚCD a hotărît sancționarea semnatarilor scrisorii deschise adresate Delegației Permanente ce urmează să se desfășoare în 27 mai la Alba Iulia. Astfel, fostul președinte TUNȚCD, Marius Bostan, și Anca Maria Cernea, membru în Biroul Național al Organizației de Tineret PNȚCD, au fost excluși din partid, iar alte trei persoane au fost suspendate. Liderul Corneliu Coposu a motivat aceste decizii prin actele de indisciplină ale celor sancționați.

• 175 milioane USD de la Banca Mondială

Guvernul a înaintat Parlamentului, spre aprobare, proiectul de lege referitor la ratificarea acordului de împrumut între România și BIRD, în valoare de 175 milioane dolari, pentru finanțarea proiectelor de dezvoltare industrială.

LUNI 22 MAI

• Negocieri Președinție-sindicate

Liderii marilor centrale sindicale (Cartel „Alfa", BNS, CSDR, „Frăția" și Confederația Sindicatelor Nealiniate) s-au întîlnit la Palatul Cotroceni cu președintele Ion Iliescu și cu premierul Nicolae Văcăroiu, prezentînd acestora două cereri imperative: demiterea Guvernului și nepromulgarea Ordonanței nr. 1. După trei ore de negocieri, Ion Iliescu și-a declinat competența în problema demiterii cabinetului Văcăroiu, prezentîndu-și doar oferta de mediere și sugerînd limitarea salariilor directorilor întreprinderilor bugetare.

• PNȚCD „merge înainte"

La sfîrșitul acestei săptămîni urmează să se desfășoare la Alba Iulia lucrările Delegației Permanente a PNȚCD, unde va fi stabilit noul statut al partidului. Pînă atunci, în PNȚCD continuă să fie o atmosferă tensionată, înregistrîndu-se o nouă demisie (Valentin Țurcanu, membru al Delegației Permanente) și proteste de la mai multe filiale locale. La săptămînala conferință de presă, vicepreședintele Ion Diaconescu a menționat că, în ciuda acestor controverse, „PNȚCD merge înainte".

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

EDITURA RAO

STENDHAL
Mănăstirea din Parma
(Traducere și note de Ana Boldur)

Un roman clasic al literaturii universale, care păstrează puritatea unor sentimente de altădată, un stil curat și limpede, prezentînd două experiențe fundamentale: războiul și iubirea. Într-o lume populată de duci, ducese, conți, contese, suverani și prințese, eroul cărții este Fabricio, un tînăr care suportă toate chinurile dragostei. Evadați din această lume și intrați pentru o clipă în universul clasic al lui Stendhal: eleganță, etichetă, pasiuni tulburătoare, iubiri dramatice, intrigi – totul într-o culoare inimitabilă.

COLECȚIA „RAO CLASIC"

Cărțile noastre pot fi procurate adresîndu-vă direct editurii: C.P. 37-198, București

Adevărul literar și artistic, nr. 270

- Țara condusă prin buletinele Agerpres – **Dumitru Tinu**
- **Victor Ioan Frunză**: „În sistemul teatral din România avem de-a face cu niște mastodonți"
- **Adriana Grand**: „În teatru, orice victorie e mult prea scump plătită"
- Ebola și frații ei de sînge – **Felicia Antip**
- „Cocoșul de Hurezu" – trăiește ca dispărut – **Cornel Radu Constantinescu**

A apărut numărul 1–3 al revistei „Secolul 20", număr bilingv româno-francez, dedicat limbajului (poetic, religios, literar, politic, teatral, muzical, corporal, plastic etc.). Poeme de Mallarmé, René Char, Michel Deguy etc. Texte de Martin Heidegger, Jean-François Malherbe, Norbert Dodille, Mihai Șora, Nicolae Manolescu, Antonin Artaud, Al. Paleologu, Octavio Paz, Ernesto Sabato, Alina Ledeanu, Julia Kristeva etc. Ilustrațiile, din ciclul inedit „Cu ochii închiși", aparțin Getei Brătescu. În editorial, Șt. Aug. Doinaș (care a și alcătuit numărul) remarcă: „În general se spune că studiul și practica limbilor străine contribuie la a ne elibera de servituțile propriei noastre limbi. Captivi ai limbii române, încercăm acum să evadăm din această dulce închisoare maternă, profitînd de un instrument cu reputația de a fi cel mai inteligent din lume, limba lui Descartes și Pascal, a lui Racine și Mallarmé".

BRONISLAW GEREMEK

„VOI, ROMÂNII, N-AŢI ŞTIUT SĂ PROFITAŢI DE

Bronislaw Geremek: Aş vrea să încep discuţia noastră din această seară cu o precizare ce poate să vi se pară o cochetărie: eu nu sînt un om politic, ci un intelectual. Am scris cîteva cărţi şi mi-am petrecut viaţa, care este deja lungă, îndeletnicindu-mă cu munca intelectuală. Numai că *noblesse oblige*: un intelectual trebuie să observe, să analizeze lumea din jurul lui şi să spună lucruri care, de multe ori, nu sînt prea vesele. Cam acest lucru mi s-a întîmplat şi mie.

În 1980, în Polonia se naşte **Solidaritatea**, o imensă mişcare de mase, incluzînd vreo 10 milioane de membri. În 1981 se instituie legea marţială şi o parte din conducerea **Solidarităţii** este arestată, iar alta trece în clandestinitate. Cu toate acestea, societatea civilă, de care noi sîntem atît de mîndri, era incapabilă să organizeze o rezistenţă împotriva unui regim care nu avea la îndemînă decît mijloacele forţei. Recent, au fost publicate documente din Arhiva Comitetului Central a Partidului Comunist. Între altele, am putut citi mai multe sondaje de opinie, foarte bine făcute, dar, firesc, confidenţiale, privind tendinţele societăţii poloneze între '80–'89. Pentru tot acest interval se punea cam aceeaşi întrebare: „sînteţi sau nu pentru reformă?". Într-o ţară comunistă, opinia publică înţelegea perfect sensul unei astfel de întrebări: a fi pentru reformă însemna un vot negativ pentru conducerea politică a ţării. Între '83–'86, sondajele arătau că 20% dintre polonezi erau pentru reformă, 20% – contra, iar restul nu se pronunţau. În '88 însă, după o mişcare amplă de greve, ca rezultat al unei nemulţumiri generale, sondajele de opinie privind reforma arătau astfel: 65% – pentru, 15% – contra, restul nu se pronunţau. Rezultatul, cum se ştie, a fost masa rotundă din '89, alegerile, primul guvern necomunist, în sfîrşit, căderea comunismului. Să urmărim însă un acelaşi tip de sondaj efectuat în 1992. La întrebarea: „sînteţi sau nu pentru reformă?", răspunsurile au fost: 20% – pentru, 20% – contra, restul nu se pronunţau. Deci, după căderea comunismului, la care cei mai mulţi participaseră, oamenii respingeau reforma, nemaiputînd să suporte costurile ei sociale.

Libertatea e frumoasă. Dar reforma?

Cu alte cuvinte, aceasta este partea dificilă a transformării: cum să cîştigi societatea pentru a susţine reforma, după ce ai cîştigat-o pentru ideea de libertate. Libertatea e frumoasă, toată lumea ştie că e frumoasă. Cum să fii contra libertăţii? Dar reforma? Reforma înseamnă să introduci economia de piaţă, antrenîndu-l pe om într-un risc cu care el nu este obişnuit. Iată, de pildă: mă aflam la Kiev, înainte de ultimele alegeri, şi discutam cu un om politic de acolo, o persoană curajoasă (salvase mai mulţi copii din catastrofa de la Cernobîl) şi bine intenţionată. Fusese 30 de ani directorul unui colhoz. Vorbeam despre privatizare, încercînd să-i împărtăşesc din experienţa Poloniei. Şi el mi-a spus: „Da, da, privatizarea. E importantă, numai că eu am îndoieli asupra ei. În primul rînd, privatizarea înseamnă restituirea proprietăţii, or, ţăranii ucraineni nu-şi doresc asta. Ei preferă să lucreze pe o leafă la colhoz, fără să-şi asume responsabilitatea asupra unui avut propriu. În al doilea rînd, privatizarea nu este prea dreaptă, întrucît vor fi unii care vor avea proprietate privată şi alţii care n-o vor avea. Şi-apoi, dacă toţi vor avea proprietate privată, de unde să mai furi ca să trăieşti?!". Vă rog să mă credeţi că nu este o glumă. Trebuie reflectat cu atenţie asupra rezistenţei mentale atunci cînd vorbim de reformă. La început, revoluţia înseamnă o mobilizare a opiniei generale în care emoţia joacă un rol covîrşitor; dorinţa de libertate face ca situaţia să fie clară şi simplă. Ulterior, însă, se pune problema: ce înseamnă această libertate? Ce înseamnă transformarea lumii pentru mine, pentru familia mea, pentru locul meu în colectivitate? Aşa se face că reforma pierde suportul social. Şi lucrul acesta este chiar mai periculos decît întoarcerea partidelor comuniste sau ex-comuniste pe scena publică. Deci problema, drama chiar, a societăţilor postcomuniste este diminuarea suportului social pentru transformarea profundă. Iată de ce este atît de important să cîştigi opinia publică şi s-o convingi că această acţiune de transformare, oricît de dureroasă ar fi, trebuie continuată.

1989: efortul Europei Centrale şi de Est de a se urca într-un tren în mers

Putem spune că a fost drama noastră, a celor ieşiţi din comunism, de a prinde un moment internaţional puţin favorabil – cel al crizelor interne, al recesiunii economice etc. Lumea occidentală nu era pregătită pentru căderea comunismului şi pentru eliberarea ţărilor central şi est-europene. Bine sau prost ales, momentul revoluţiei s-a consumat însă – şi nu trebuie să învinuim doar Occidentul că noi nu am găsit rezolvarea pentru problemele ridicate de postcomunism. Există totuşi un model care funcţionează dincolo de bine şi pe care Occidentul ni l-a oferit: economia liberală, statul de drept, alegeri libere.

În al doilea rînd, Occidentul ne propune un loc în structurile de integrare, în cadrul pieţei europene şi mondiale, iar noi trebuie să ştim să profităm de această ofertă. Încercînd

18 mai 1995, Bronislaw Geremek primeşte titlul de Doctor Honoris Causa al Universităţii din Bucureşti

Adevărata transformare poate să dureze cît a durat şi comunismul

Procesul tranziţiei este lung şi el nu înseamnă o sărbătoare. El implică libertatea regăsită, construirea unei societăţi democratice şi o economie de piaţă; în acest lung proces, nu există un moment privilegiat în care aceste componente să se realizeze toate dintr-o dată. Adevărata transformare poate să dureze cît a durat şi comunismul. Sigur, dacă vei fi admis în Uniunea Europeană sau în NATO, transformarea poate fi mai scurtă şi mai puţin dureroasă. Dar să nu ne facem iluzii... După 1989 am participat la mai multe colocvii şi simpozioane internaţionale la care spuneam: popoarele Europei Centrale au pus capăt războiului rece. Dar, la întrebarea mea de ce nu se declanşează un plan Marshall pentru însufleţirea economiilor din ţările Europei Centrale şi de Est, răspunsul pe care l-am primit a fost mai curînd modest. Helmuth Schmidt a precizat: „Nu se poate declanşa un plan Marshall, pentru că finanţele publice ale Germaniei sînt în criză; la fel şi finanţele publice din Franţa. În fapt, nu există decît o singură ţară care nu are finanţele publice în criză: Luxemburgul. Nu ştiu însă dacă Luxemburgul este dispus să organizeze un plan Marshall pentru toată Europa Centrală şi de Est...".

să trec de la „poezia" libertăţii din anul 1989 la „proza" ternă a realităţii politice de azi, pot spune că acum **totul depinde de noi**. Nu trebuie să învinuim doar Occidentul. În 1989 a existat în Europa Centrală efortul de a ne urca într-un tren care era deja în mers. Comunitatea Europeană plecase, iar noi rămăseserăm pe peron, strigîndu-i să ne mai aştepte puţin. Comunitatea, fixînd traseele Tratatului de la Maastricht, stabilea bareme foarte ridicate în ceea ce priveşte deficitul bugetar, rata inflaţiei, considerente legate de apariţia monedei unice. Toate acestea reprezintă un nivel pe care noi cu greutate l-am putea obţine. În acest sens, eu cred că ţările noastre, care au ieşit din comunism în moduri mai mult sau mai puţin asemănătoare, care au acum probleme asemănătoare, ar fi putut, printr-o reală cooperare, să caute soluţii. Noi însă nu am procedat aşa. Ba chiar dimpotrivă: s-a creat impresia că adevărata şi singura problemă ar fi aceea a desemnării primului cîştigător. Adică a primului care intră în UE sau în NATO. Noi nu am ştiut să ne unim vocile. Şi ar fi trebuit să vedem că dacă o ţară intră prima în structurile europene, aceasta reprezintă un avantaj pentru toate celelalte. Ar fi trebuit să reperăm o cale comună, pornind de la judecata că această cale comună nu înseamnă suma aritmetică a căilor parcurse de ţările în cauză.

Sentimentul viu al apartenenţei culturale la Europa este umbrit de neliniştea cu care privim la progresul economic al Occidentului, la structurile de integrare ale UE; avem din ce în ce mai mult impresia că un tren pleacă şi că noi rămînem pe peron.

Sorin Antohi: Trebuie să aşteptăm întotdeauna pe cineva care vine din Europa Centrală şi de Est pentru a deveni pesimişti, pentru că, de obicei, occidentalii ne îndeamnă să rămînem optimişti.

În economia europeană există saloane şi anticamere. Noi unde ne aflăm?

Călin Anastasiu: În discuţiile mele cu un jurnalist polonez pe tema alegerilor din '93, el mi-a spus că în Polonia nu este important cine se află la putere, pentru că reforma economică este pe cale de a se înfăptui, populaţia caută soluţii economice şi nu se interesează de politică. Chiar dacă s-ar pune problema întoarcerii comunismului, oamenii nu se simt periclitaţi, întrucît ei îşi cunosc interesele, lăsîndu-i pe politicieni să facă ce vor.

Bronislaw Geremek: La ora actuală, în Polonia, 65% din produsul intern brut provine din economia privată, ceea ce este important, pentru că economia privată defineşte un anume tip de comportament care nu mai poate fi blocat de un anumit guvern. Totuşi, problema care se pune este cea a timpului: reforma, transformările se pot face mai rapid sau mai lent, iar rezultatul obţinut depinde de ritmul impus. De aceea, alegerea unor oameni şi a unor formaţiuni politice care imprimă un ritm moderat reformei, preocupîndu-se mai mult de soarta oamenilor, riscă să aibă consecinţe dintre cele mai grave. Reforma pas cu pas nu înseamnă doar că procesul este dureros şi de durată, ci face ca rezultatele să fie discutabile. Ţintind spre Uniunea Europeană, noi trebuie să ţinem seama de un adevăr simplu: în Europa, ceea ce contează nu este cultura sau identitatea, ci economia. Iar în economie există **saloane** şi **anticamere**. Problema noastră, acum, este de a şti unde ne aflăm. Sîntem într-o sală de aşteptare? Dar dacă între această sală de aşteptare şi salon nu există, de fapt, nici o uşă?

Revenind la oamenii şi la forţele politice care pot conduce ţara la un moment dat (mă refer la revenirea comuniştilor în Polonia, Lituania, Ungaria): bizuindu-se pe lipsa de suport social al reformei, ei nu pot, în fapt, să schimbe cursul istoriei, ci doar să-l blocheze, încetinind reforma. Iar acesta este un fenomen care poate avea consecinţe dramatice în viitor.

Alexandru Paleologu: Domnule Geremek, aţi descris tabloul Poloniei, care în multe privinţe seamănă cu cel al României. Cu diferenţa că la noi ţara este condusă de o putere neocomunistă, care nu are nimic de-a face cu comuniştii aleşi astăzi în Polonia sau Ungaria. Structurile neocomuniste de la noi se menţin la putere prin mijloace cinice – nu de dragul comunismului, ci al privilegiilor materiale enorme care decurg din poziţia lor de vîrf. În plus, noi nu am fost capabili să alcătuim o opoziţie eficace, în timp ce Occidentul, în numele stabilităţii, preferă să cauţioneze Puterea actuală.

Noi am ajuns acum în situaţia de a accepta, împotriva sentimenelor noastre, o „monstruoasă coaliţie": să fim alături de cei care ieri făceau socialismul, iar astăzi fac capitalismul.

SĂRBĂTOAREA LIBERTĂŢII DIN DECEMBRIE '89"

Frici poloneze şi consecinţele lor

Bronislaw Geremek: Mă gîndesc că noi trebuie să ştim bine lucrul la care aspirăm, pentru a putea stabili o strategie a aliaţelor, fiindcă, în politică, important este să cîştigi. La fel de bine, însă, noi trebuie să ştim de ce ne este frică. Eu pot să vă spun, conform sondajelor de opinie, de ce le este frică polonezilor: de Rusia, de şomaj şi de crima organizată. Aceste trei frici au consecinţe diferite: frica de Rusia duce la căutarea unor structuri de securitate în Europa; frica de şomaj duce la neîncrederea în reformă; frica de crima organizată are drept consecinţă punerea în discuţie a statului de drept: pe de o parte i se cere acestuia să devină represiv pentru a lupta eficace împotriva criminalităţii, pe de altă parte există teama că, fiind represiv, el poate deveni din nou totalitar. Asta este în Polonia. Dumneavoastră, în România, de ce vă este frică?

Voci: De aceleaşi lucruri.

În Polonia, intelectualii au refuzat să se supună

Gabriel Liiceanu: Domnule Geremek, aş vrea să-mi răspundeţi la două întrebări. Prima se referă la rolul ce-i revine intelectualului în timpul istoriei. Pînă acum 5 ani, noi, intelectualii din România, eram obişnuiţi să lucrăm în cabinetele noastre, pentru că statul comunist (Ceauşescu, în special) avusese „generozitatea" de a ne oferi în dar eternitatea! Adică, se crease aproape un pact ca noi să lucrăm acasă, între patru pereţi, dar să nu ne amestecăm în chestiunile politice. Acum 5 ani, însă, noi am căzut în timpul istoriei, fără să fim deloc pregătiţi să facem faţă acestui lucru. După părerea dvs., care este rolul intelectualului care se desparte de eternitate şi care, pentru prima dată în viaţă, descoperă timpul istoriei?

A doua întrebare (pusă întîia dată la Cracovia, într-un colocviu internaţional) se referă la fenomenul de conştientizare a trecutului comunist în societăţile care au trăit în acest sistem. Cu alte cuvinte, trebuie sau nu să-i chemăm la judecată pe autorii răului trăit? Cu acea ocazie, la Cracovia, am fost tratat de fascist.

Adică, pentru ce astăzi lumea continuă să discute în termeni perfect explicabili contra fascismului, iar despre comunism – ca rău care egalează fascismul şi uneori îl depăşeşte – refuză să discute pînă la capăt?

Bronislaw Geremek: Prima dvs. întrebare poate constitui un bun prilej de dezbatere privind locul intelectualului în politică. Eu însă am să fac o constatare privind trecutul. În Polonia, intelectualii au refuzat să se supună. Ei, în marea lor majoritate, au refuzat, de asemenea, să tacă. Din acest punct de vedere, situaţia poloneză este particulară şi pentru că Biserica Catolică este foarte puternică: în jurul ei s-au format, din 1956, cluburi ale intelectualilor catolici, care erau în fond nişte incinte ale adevărului. Astăzi, împreună cu dl. ambasador Bogumil Luft, ne aminteam de clubul intelectualilor catolici din Varşovia, în momentul în care **Solidaritatea**, ca formaţiune de luptă împotriva sistemului, a explodat. Pe strada Copernic, în jurul clubului, ca în jurul Palatului de Iarnă, se adunase o mulţime imensă de oameni care voia să ştie ce se întîmplă la Gdansk. Atunci, prin fereastra deschisă a clubului, şute de oameni s-au adresat mulţimii. În afara acestor cluburi, ca incinte ale adevărului, exista în Polonia un anume model de comportament în libertate, pe care puteai să-l adopţi fără să te temi că vei fi prea persecutat. Bineînţeles că au existat urmăriri, supravegheri, arestări. Jacek Kuron şi Karol Modzolewski şi-au petrecut 9 ani din viaţa lor în închisoare; Adam Michnik – 6, şi alţii. Totuşi, numărul lor e mic.

Îmi amintesc de un fost coleg de şcoală, cu care discutam în anii '70. El făcea parte din conducerea Partidului Comunist şi îmi spunea că este foarte îngrijorat pentru viitor, întrucît partidul nu este atît de puternic încît să bage în închisoare 150 de persoane. „Arestînd 150 de persoane, n-ar fi nimic. Numai că, într-un an, ar trebui să arestăm cu miile, ceea ce ar fi mai greu" – raţiona fostul meu coleg.

Eu cred că într-o ţară ca Polonia este vorba despre cîteva lucruri. Mai întîi este modelul de comportament curajos, impus în primul rînd de intelectuali, şi-apoi se poate vorbi de un anume tip de liberalism al statului comunist, care nu a fost prea represiv. Rezultatul a fost că inteligenţia poloneză a participat într-o măsură destul de limitată la exerciţiul puterii comuniste. Statul comunist polonez, lipsit de sprijinul intelectualilor dar şi de suportul social (întrucît populaţia era pasivă), nu a fost prea puternic. Ceea ce a mai fost important la noi, în Polonia, a fost existenţa KOR-ului, care între anii '70–'80 a ştiut să construiască punţi de legătură între mediile muncitoreşti şi inteligenţia. Iată deci că pentru tot ceea ce s-a întîmplat în Polonia rolul intelectualilor a fost hotărîtor.

Profesorul Bronislaw Geremek este istoric şi politician.

Profesor al Universităţii din Varşovia, membru al Academiei Poloneze de Ştiinţe, al Academia Europea şi al Academiei Europene Medievale.

Autorul cărţilor: „Forţa de muncă arendată în meşteşugărie la Paris în sec. XIII–XV. Studiu despre piaţa forţei de muncă în Evul Mediu" – 1962; „Lume, marfă, bani" (cu K. Piesowicz) – 1968; „Lumea de margine a Parisului în Evul Mediu" – 1971; „Viaţa cotidiană în Parisul lui François Villon" – 1972; „Inutili omenirii. Vagabonzi şi oameni de periferie în Europa secolelor XIV–XVI" – 1980; „Istoria culturii Evului Mediu polonez" – 1985; „Milă şi spînzurătoare" – 1989; „Lumea «operei cerşetoreşti». Viziunea vagabonzilor şi săracilor în literaturile europene – sec. XV–XVII" – 1989.

Doctor honoris causa al: Univ. Tours – 1982, Univ. Utrecht – 1986, Univ. Columbia, New York – 1989, Univ. Bologna – 1989, Oberlin College (USA) – 1990, Univ. Sorbona – 1990, Univ. Liberă Bruxelles – 1991, Univ. Leicester – 1992.

Consultant al „Solidarităţii" în anii 1980–1989.

Din iunie 1989 – preşedintele Clubului Civic Parlamentar, apoi al Clubului Parlamentar al Uniunii Democratice (actualmente Clubul Parlamentar al Uniunii Libertăţii).

Începînd cu 1989, neîntrerupt, preşedintele Comisiei de Afaceri Externe a Seimului Polonez.

În 17 mai a.c., Bronislaw Geremek a fost oaspetele Grupului pentru Dialog Social.

În ceea ce priveşte dezbaterea **intelectualul şi rolul lui politic**, lăsînd deoparte Polonia, eu fac parte dintre cei care cred că există în politică un loc specific al intelectualului. Intelectualul are datoria de a privi critic nu doar Puterea, ci întreaga societate în ansamblul ei.

Bătălia pentru memorie

Referitor la a doua problemă ridicată de dvs., cea privind conştientizarea societăţilor noastre faţă de trecutul comunist. Eu cred că din momentul iniţial, din anul 1989, noi am pierdut **bătălia pentru memorie**. Memoria este un lucru extrem de capricios. Memoria individuală înseamnă amintiri. Dar memoria colectivă este altceva. Şi noi observăm acum că această memorie colectivă este foarte scurtă: oamenii se plîng că produsele sînt scumpe, dar nu mai ţin minte că în urmă cu 5 ani ele lipseau cu desăvîrşire. Acest tip de argument îi se pare didactic, iar critica comunismului – plicticoasă, ca un instrument de propagandă. Acum vreo trei ani am vorbit despre o lipsă a noastră, despre ocazia pierdută de a introduce o ruptură psihologică cu trecutul. În revoluţia din 1789, acest lucru s-a făcut prin ghilotină. Dar noi am refuzat să punem la temelia statului de drept ghilotina.

Gabriel Liiceanu: Iertaţi-mă, domnule Geremek, dar eu m-am gîndit la măsura comună care se aplică unei crime, indiferent de locul de pe planetă în care ea a fost comisă. Fac referire la justiţia universală privind urmărirea şi pedepsirea criminalului. Apoi m-am gîndit la un examen critic şi autocritic din partea noastră, în ideea conştientizării societăţilor noastre faţă de trecutul comunist. Cum vă explicaţi că pînă acum nu s-a făcut nicăieri un film despre comunism, aşa cum a făcut Spielberg despre Holocaust?

Bronislaw Geremek: Eu ştiu cîteva filme care s-au făcut, bine intenţionate, dar, din păcate, proaste. Dar să revenim. Să nu credeţi că atunci cînd văd mutrele comuniştilor reapărînd pe scena publică nu-mi vine şi mie să... (**Risete**) Aşa cum în Germania s-a operat o tăietură psihologică clară care a separat ţara de nazism, noi nu am ştiut să facem o operaţie similară cu comunismul. Şi este greşeala noastră, nu a lor. Nu am ştiut să introducem în conştiinţa colectivă oroarea de comunism ca fenomen totalitar. Totuşi, ceea ce ne-a rămas de făcut, trecînd peste resentimentele faţă de vechile mutre, este să consolidăm democraţia. Pentru că, iată, după alegerile din '93 din Polonia, eu observ întoarcerea Partidului Comunist la putere. Dar nu este o reîntoarcere a comunismului. Liderii acestui partid caută să se adapteze la noua situaţie. Ei participă la jocul democratic, înţeleg că pot avea profituri din economia de piaţă şi, ca urmare, vor să o susţină. Întoarcerea fostului partid pomunist la putere nu poate compromite calea pe care ţara noastră s-a angajat în 1989.

Bogumil Luft: Esenţialul societăţii democratice este respectul faţă de demnitatea umană, iar o componentă a acestei demnităţi este chiar libertatea. În comunism, ca şi în fascism, demnitatea umană şi, implicit, libertatea au fost negate. Problema ţărilor noastre este problema redobîndirii demnităţii – şi aici apare datoria intelectualului de a avea curajul să descrie şi să definească acest fenomen.

Gabriela Adameşteanu: Domnule Geremek, care este imaginea dvs., ca istoric, asupra evenimentelor petrecute în decembrie '89 în România?

Bronislaw Geremek: Mă aflu într-o situaţie dificilă şi am să vă răspund la întrebare nu ca istoric, ci ca observator.

Prin radio, TV, presă, am trăit alături de dvs. evenimentele din decembrie. M-au impresionat imaginile cimitirelor, ale morţilor. Noi ştim că în spatele evenimentelor a fost un complot politic. Dar a fost şi o mişcare plină de entuziasm – şi eu cred că ar trebui păstrat acel moment de naivitate şi căldură umană. Uneori mi se întîmplă să mă tem de intelectualul care raţionează, analizează un fenomen, pierzînd naivitatea primei priviri. Ei bine, în naivitatea acelei prime priviri asupra lui decembrie '89 poate fi chiar adevărul: revolta unui popor împotriva unui sistem pe care îl detesta. Restul e altceva. Voi, românii, n-aţi ştiut să profitaţi de sărbătoarea libertăţii din decembrie '89.

Foştii comunişti au acceptat jocul democratic şi economia de piaţă

Ana Şincai: Care este opinia dvs., domnule Geremek, despre absenţa preşedintelui Walesa la sărbătorirea în lume a 50 de ani de la victoria împotriva fascismului?

Bronislaw Geremek: Pentru Walesa, problema participării s-a pus în plan moral şi politic. Pe plan moral, la Moscova au defilat trupe militare care includeau combatanţi care fuseseră în Cecenia.

Apoi, Uniunea Sovietică a avut un anume comportament faţă de Polonia: în 1939, Polonia a fost împărţită între Germania şi Uniunea Sovietică. În 1945, Moscova a impus Poloniei regimul comunist. În ceea ce mă priveşte, eu l-am sfătuit pe preşedintele Walesa să participe la toate comemorările din toate ţările. La originea refuzului său se află însă refuzul cancelarului Kohl de a-l invita. Şi aş vrea să mai adaug un lucru: decizia preşedintelui Walesa a fost determinată şi de cearta pe care o avusese cu primul-ministru, un fost conducător al Partidului Comunist. Ei bine, eu cred că niciodată nu trebuie să dai Rusiei posibilitatea de a juca un rol în discordia stîrnită în interiorul oricărei ţări. Pentru că acesta a fost motorul Rusiei în acţiunile ei de politică neoimperială.

Gabriel Liiceanu: Aţi vorbit, domnule Geremek, despre posibilitatea ca un partid ex-comunist să fie capabil de a participa la jocul democraţiei şi al economiei libere de piaţă. Dar la noi nu este aşa. Credeţi cu adevărat că oamenii care au reflexe şi chiar voinţa de a nu schimba lucrurile într-un mod radical sînt capabili să instituie o nouă lege a societăţii?

Bronislaw Geremek: Nu este problema de a crede sau nu. Eu mă uit la ceea ce se întîmplă în ţara mea, sau în Ungaria, şi văd că „foştii" au acceptat economia de piaţă şi proprietatea privată. Sînt două elemente care, o dată acceptate, reprezintă ruina completă a ideologiei comuniste. Pe ei, pe foştii comunişti, îi interesează acum puterea. Pur şi simplu. Şi ei o pot obţine prin proceduri democratice, înţelegînd că e mai bine aşa (pentru că au legitimitate) decît să fie impuşi de la Comitetul Central. Problema mea acum este ca, prin aceleaşi proceduri democratice, să luăm noi puterea.

Eu nu ştiu dacă ei se schimbă cu adevărat, dar constat că acceptă regulile jocului democratic.

A consemnat RODICA PALADE

Candidaţi la preşedinţia UDMR

În perioada 26–28 mai a.c., la Cluj, va avea loc Congresul UDMR. Prezentăm mai jos candidaţii la preşedinţia UDMR. În numărul viitor, vom publica o relatare privind Congresul UDMR.

KÓNYA-HAMAR SÁNDOR
deputat UDMR de Cluj

Născut la 5 septembrie 1948, în localitatea Lunca Mureşului, judeţul Alba, de religie reformată. Absolvent al Facultăţii de Filosofie al Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca; licenţiat în ştiinţe sociale – 1980.

A lucrat la Institutul de Cercetare şi Proiectare pentru Instalaţii şi Utilaje Metalurgice Bucureşti, filiala Cluj, până în 1989. Din aprilie 1990, redactor la revista „Korunk" – Cluj. Poet şi eseist, a publicat studii de sociologie şi politologie în ziare şi reviste din ţară (în limba maghiară) şi în străinătate. A elaborat antologii de beletristică şi a scris diverse articole pentru reviste culturale şi de ştiinţe sociale. Are volume în curs de apariţie. Vicepreşedinte al CPUN – judeţul Cluj (februarie 1990–iulie 1990). Şef de cabinet la Secretariatul General al UDMR (aprilie 1990–mai 1991); membru în Consiliul Naţional al UDMR (actualmente CRU) din mai 1991 până în prezent. Ales consilier local Cluj la alegerile din februarie 1992. Deputat de Cluj, ales la 27 septembrie 1992. Membru al Biroului Permanent, secretar al Camerei Deputaţilor (octombrie 1992–septembrie 1994).

Căsătorit, soţia – medic; nu are copii.

Elemente din programul politic

• o politică activă şi morală – realizată prin coaliţia valorilor proprii şi universale, bazate pe **democraţie parlamentară şi integrare europeană** • afirmarea voinţei politice a comunităţii maghiare de a se organiza în **structuri politice proprii**, sprijinite prin factorul real al vitalităţii sociale şi demografice • **necesitatea afirmării comunităţii maghiare şi a instituţiilor proprii ca subiecte de drept, recunoscute de către stat**, ca structuri puternice ale societăţii civile, ca organe de apărare şi reprezentare a drepturilor şi intereselor individului faţă de stat • depolitizarea vieţii economice, cu atribuţiuni limitate şi riguros controlate ale statului, concomitent cu asumarea unor responsabilităţi obligatorii ale acestuia în plan social; **acordarea unui sprijin activ şi puternic pentru minorităţile naţionale în domeniul economic şi social**, în conformitate cu necesităţile reale ale acestora • **afirmarea unui sistem economic şi de protecţie socială propriu**, integrat în sistemul macroeconomic şi social naţional • realizarea deziderateului **stat de drept**, bazat şi pe sistemul consiliilor locale cu putere de deliberare reală şi extinsă, bazat pe **principiul subsidiarităţii**; adoptarea şi aplicarea unei legislaţii care să asigure diferitele **forme de autoadministraţie ale minorităţilor** • crearea condiţiilor pentru emiterea unui **regulament autonom specific** pe calea legislaţiei constituţionale, respectiv prin Hotărîri de acceptare ale Parlamentului majorităţii •

MARKÓ BÉLA
senator UDMR de Mureş

Numele şi prenumele: Markó Béla. **Locul şi data naşterii:** Târgu Secuiesc, 08.09.1951. **Naţionalitatea:** maghiară. **Religia:** reformată. **Starea civilă:** căsătorit (soţia – profesor, redactor la revista „Erdélyi Figyelő"); doi copii (o fată – elevă, şi un băiat – student). **Adresa:** Târgu-Mureş, str. Bolyai 34. **Studii:** Universitatea „Babeş-Bolyai", Facultatea de Filologie, Cluj (1974). **Ocupaţia:** senator de Mureş (1990). **Activitatea profesională:** profesor, comuna Sîntana de Mureş (1974–1976); redactor, revista literară „Igaz Szó", Târgu-Mureş (1976–1989); redactor-şef, revista literară „Látó", Târgu-Mureş (1989–); membru al Uniunii Scriitorilor din România, autor a 12 volume de poezii (în limba maghiară), al unui volum de poezii traduse în limba română şi al unui volum de eseuri, traducător (în limba maghiară) al unor piese de Lucian Blaga şi Radu Stanca; distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru poezie (1980), respectiv cu premiile literare Füst Milán (1990), Déry Tibor (1991) şi József Attila (1994). **Activitatea politică:** membru în prezidiul UDMR (1990–1991); senator de Mureş, ales în ambele legislaturi postrevoluţionare; preşedinte UDMR, ales la al III-lea Congres, Braşov (ianuarie 1993).

Borbély Imre

Kónya-Hamar Sándor

Markó Béla

BORBÉLY IMRE
deputat UDMR de Harghita

Născut în Timişoara, la 22 septembrie 1948. **Studii:** Şcoala elementară şi liceul la Timişoara, în cadrul liceului „Nikolaus Lenau", în limba germană. Diploma de inginer la Facultatea de Chimie Industrială a Institutului Politehnic din Timişoara. Vorbitor al limbilor maghiară, română, germană şi engleză. **Activitate profesională:** În 1975, în urma unui concurs, angajat la Laboratorul de Cercetări de pe lîngă Combinatul Petrochimic „Solventul". În urma examenului de atestare din 1978 dobîndeşte titlul de cercetător ştiinţific. Autor a patru invenţii, mai multe lucrări ştiinţifice în reviste din ţară şi din străinătate. După alegerile din 1992, deputat din partea UDMR. Nu a fost membru al PCR.

În **1990** participă la numeroase evenimente internaţionale cu caracter social şi politic: la conferinţele paralele ale CSCE de la Copenhaga (Non Governamental Organisations); la Lisabona, în cadrul lucrărilor „Dialog Europa – Lume", în organizarea ONU, susţinînd referatul cu titlul „Confesiune – sferă culturală – comunicaţie", în limba germană; la un turneu în Suedia, împreună cu doamna Smaranda Enache; la conferinţa de la Eger, pe tema prezentului şi viitorului Ardealului, în organizarea Asociaţiei Ardelene din Ungaria, expunînd lucrarea intitulată „Forţa deosebirii".

În mai **1991** prezintă în cadrul Congresului al II-lea al UDMR eseul cu caracter istoric şi cultural-istoric intitulat „Încotro să ne îndreptăm destinul?", pe problematica perspectivelor de existenţă a maghiarilor din România. Congresul îl alege ca membru în Consiliul de Conducere al UDMR. La conferinţele non-guvernamentale ale CSCE de la Geneva susţine lucrarea cu titlul „Despre necesitatea statutului de naţiune-partener", în limba engleză. La sesiunea organizată de Fundaţia „Hanns Seidel" la Bucureşti participă cu lucrarea intitulată „Dictatura cvasiparlamentară a României" ş.a.

În **1992** elaborează documentul „Cadru de unitate creştin şi naţional-liberal pentru UDMR", cu intenţia de a servi o bază ideatică comună tuturor oamenilor politici maghiari care se angajează în direcţia transformării radicale a soartei maghiarilor din Transilvania, dar care se grupează de-a lungul unor ideologii diferite şi divergente. Ca atare, documentul a fost adoptat de toate platformele şi partidele asociate UDMR, în iulie acelaşi an. Scopul politic al Cadrului este de a da naştere diferitelor tipuri de autonomie, pe baza principiului autodeterminării, autonomii menite să garanteze (şi) pe termen lung conservarea identităţii maghiarimii.

Din decembrie 1992 este ales ca membru supleant în Consiliul Europei din partea UDMR.

În **1993** devine vicepreşedinte al Consiliului Naţional al UDMR. Înfiinţează, împreună cu ceilalţi membri fondatori, Asociaţia pentru Drepturile Omului şi Libertatea Credinţelor Minoritare – INTERCONFESSIO şi este ales preşedinte al acestei asociaţii.

În **1994** susţine în plenul Consiliului Europei teza necesităţii participării reprezentanţilor minorităţilor naţionale la tratativele avînd ca obiect soarta acestor minorităţi.

Premiile Asociaţiei Profesioniştilor de Televiziune din România

La ediţia a V-a a Galelor Asociaţiei Profesioniştilor de Televiziune din România au participat în concurs 153 de programe realizate de 12 posturi de televiziune. Juriul, alcătuit din Manuela Cernat (preşedinte), Ion Caramitru, Mihai Creangă, Adrian Iorgulescu, Nicolae Mărgineanu, Dan Necşulea, Iolanda Stăniloiu, Laurenţiu Ulici, Malvina Urşianu, a acordat un număr de 27 de premii, recompensînd astfel „strădaniile a 8 posturi de televiziune:

Marele Premiu – Postul de televiziune ETALON din Rîmnicu Vîlcea

Premiul de excelenţă – Lucia Hossu-Longin (TVR) – „Memorialul durerii"

Premiul special al juriului – Florica Gherghescu (TVR) – „Enescu în inima mea"

Premiul pentru film de autor – Xántus Gábor (TVR Cluj) – „Meditaţie lacustră"

Premiul pentru documentar politic – Felicia Meleşcanu (TVR) – „Sindromul maltez"

Premiul pentru imagine film – Viorel Sergovici (TVR) – „Vox Maris" şi Liviu Pojoni (TVR) – „Mesagerul"

Premiul pentru eseu politic – George Borcescu (TVR) – „Restauraţie?"

Premiul pentru talk show – Mihai Tatulici (Tele 7abc) – „Chestiunea zilei"

Premiul pentru anchetă – Radu Mazăre, C. Cumpănaşi, C. Titineanu, Cristian Broască (TV SOTI Neptun) – „Am muncit ca să te cresc" şi Tudor Artenie (Tele 7abc) – „Taifunul Petromin"

Premiul pentru interviu – Alin Bena şi Vladimir Brilinsky (3TV Deva) – „Maria"

Premiul pentru reportaj – Dinu Zlei (TVS Braşov) – „Privește înapoi cu durere"

Premiul pentru jurnal TV – Stelian Ţurlea şi echipa de editori coordonatori (Antena 1) – „Observator"

Premiul pentru emisiune-portret – Manase Radnev şi Ion Bâtu (TVR) – „Înfruntînd furtuna – Doctor Alexandru Şafran"

Premiul pentru emisiune de investigaţie socială – Ştefana Bratu şi Mihai Sandu Păun (TVR) – „Unde sînteţi, Domnule Trandafir?"

Premiul pentru emisiune culturală – Ioana Ifrimache (TVR) – „Oameni care au fost: Maria Rosetti"

Premiul pentru emisiune muzicală – Luminiţa Constantinescu (TVR) – „Placido Domingo în România"

Premiul pentru emisiune coregrafică – Silvia Ciurescu (TVR) – „Singurătate în cinci"

Premiul pentru emisiune de divertisment – Titus Munteanu (TVR) – „Şcoala vedetelor"

Premiul pentru emisiune de educaţie civică – Virgil Vochină (TVR) – „Reflecţii rutiere"

Premiul pentru regie – Dan Manoliu (TVR) – „Neliniște"

Premiul pentru imagine platou – Laurenţiu Popescu (TVR) – „Neliniște" şi „Singurătate în cinci"

Premiul pentru scenografie – Dana Moraru (TVR) – „Neliniște" şi „Singurătate în cinci"

Premiul pentru montaj – Szakáts István (TVR Cluj), Cristian Grosu şi Sebastian Chelu (TVR)

Premiul pentru coloana sonoră – Ferencz Judith – sunet şi Boros Zoltán – muzică (TVR) – „Meditaţie lacustră"

Premiul pentru debut – Irina Szász (Tele 7abc) – „Grevă la SC Măgura Codlea"

Menţiune – Studioul „TV Europa Nova" Iaşi

A consemnat
CLAUDIU LIVIU BALAŞ

CORNEL IVANCIUC

Raporturile dintre Frontul Salvării Naționale și KGB

Revoluția a fost o afacere de familie

La cîteva ore după ce umple *vidul de putere*, FSN își declină identitatea la Moscova. Momentul surprinde comportamentul tipic al unui vasal, aducînd omagii feudalului, prin formula inițiatică de consacrare: *să le spunem cine sîntem și ce vrem*. Deși parola de recunoaștere a FSN a făcut obiectul unor interpretări ale mass-media dintre cele mai fanteziste, totuși esența decelată din acest mesaj este lipsită de echivoc și trădează preocuparea aproape atavică cu care Frontul își caută febril **Tatăl**. Bineînțeles că **Tatăl** își va declina în cel mai scurt timp paternitatea, recunoscîndu-și progenitura prin același alai de semne, aparent cețoase, cu care dirijorul de la Cartierul General din Iasenovo – Moscova (sediul Direcției I Generală de Informații Externe a KGB) își coordona **specialiștii** din București. Ritualul ar putea părea medieval pentru un neinițiat, sau suspendat în opacități semantice, dacă n-am ști că gestica sa se subînscrie unui comportament deja instituționalizat la Kremlin și din care se desprinde nu un sens, ci un întreg foietaj semantic: membrii Frontului aparțin genetic Moscovei și se comportă conform așteptărilor (recte **Operația Dnestr**). Fratria politică a lui Iliescu, din care se aglutinează mai tîrziu un regim purtînd faciesul unei perestroici mutilate (pe liniile de forță prestabilite de Moscova), vine dintr-un timp aproape mitic, conjugînd aspirațiile ideologice ale primei generații românești școlite în URSS cu faptele exemplare ale NKVD și cu începuturile războiului rece. Resuscitarea lui Brucan, Bîrlădeanu și Militaru în formula salvării naționale dă, de fapt, definiția matricială a FSN. Și nu întîmplător cel care anunța public că Frontul a fost validat de Kremlin era tocmai Silviu Brucan. Puse pe o ordonată, biografiile factorilor de decizie ai FSN sînt aproape simetrice și relevă, așa cum era de așteptat, o anumită identitate, developată din fișele lor secrete. Căci, cu prea puține excepții, promotorii FSN au făcut obiectul unei supravegheri scrupuloase din partea UM 0920/A.

Filtrul anti-KGB al lui Ceaușescu

Creată imediat după întoarcerea lui Ceaușescu din China, în 1971, unitatea contrainformativă specială pentru protejarea liderului PCR împotriva unei lovituri de stat sovietice, UM 0920/A a funcționat dintotdeauna în componența DIE. Obiectivul era atît de important, încît comandantul unității a primit, după cum relatează Pacepa, rang de șef de direcție în informațiile externe. Organigrama unității cuprindea aproape 900 de ofițeri de elită, pregătiți exclusiv în școli românești, iar țintele proveneau din MApN și din rîndurile activiștilor de partid cu studii sau specializări făcute în URSS. S-a putut evalua, pe baza unor criterii cumulative, reconstituite din vagi elemente de arhivă, că în preajma revoluției existau 700–1.000 de ținte de interceptare telefonică și 400–600 de ținte de supraveghere, subsumînd inclusiv ambasadele și reprezentanțele din România ale țărilor din „lagărul socialist". UM 0920/A a funcționat sub acoperirea de filială a Institutului de Conjunctură Internațională, ocupînd două clădiri din strada Rabat, iar centrul logistic și de supraveghere electronică a fost conspirat integral în sediul CC al PCR, aproape de Biroul 2. Pentru că Ceaușescu a dat ordin ca existența unității **să fie ca inexistentă**, centrul ei de supraveghere a figurat sub acoperirea unei instituții-fantomă – Arhivele prezidențiale – și se subordona exclusiv Biroului 1. UM 0920/A nu colabora cu nici o altă unitate de Securitate și avea servicii de filaj și investigații autonome, cantonate într-un sediu din strada Maria Rosetti, unde funcționează și astăzi o unitate specială a MApN. UM 0920/A a prelungit și dezvoltat activitățile unei alte unități speciale, de contraspionaj împotriva ofițerilor din rezidențele KGB și GRU ale Ambasadei URSS în România, respectiv UM 0110, condusă de colonelul Iosif. Într-un fel, temerile lui Ceaușescu nu erau exagerate, pentru că în 1969 Kremlinul a pus la punct **Operația Dnestr**, de debarcare a liderului PCR printr-un puci militar. Planul cuprindea alternativa unei intervenții militare sovietice, **la cerere**, în caz de eșec. Coincidențele cu ceea ce s-a întîmplat în 1989 sînt frapante, mai ales că formula **FSN** apare încă din 1969. Pe măsură ce **Operația Dnestr** demarase deja, identificînd ofițeri și activiști PCR capabili să se ralieze într-o confrerie secretă, cu scopul de a-l ranversa pe Ceaușescu, UM 0920/A își intețea activitățile de urmărire operativă și supraveghere a **defectorilor** din interior.

Viețile sfinților

La sfîrșitul deceniului al optulea, UM 0920/A îi drenase deja înspre Biroul 1 pe g-ral. lt. Militaru (cod **Corbu**), S. Brucan (cod **Tache**?), P. Roman, N. Caraman (cod KGB – **Taras Bulba**), E. (Cico) Dumitrescu, S. Celac, V.A. Stănculescu, R. Nicolae (cod UM 0920/A – **Rodion**), M. Pancea și I. Iliescu (cod UM 0110 – **Iancu**). Pacepa relatează („Moștenirea Kremlinului", Editura Venus, București 1993, *passim*) că, pe vremea cînd era în grațiile liderului PCR, Iliescu a coordonat operațiunile de dezinformare națională pe linie de partid (inspirînd în 1968 crearea Institutului de Cercetări pentru Problemele Tineretului și a unui institut pentru problemele minorităților – n.n.). Raportat la configurația genetică a promotorilor FSN, Măgureanu are o poziție ușor diferită. Legăturile sale cu **specialiștii** sînt inconturnabile și se rezumă la contacte vagi cu vechii condotieri ai Kremlinului dintre pensionarii Securității, realizate prin unchiul său, Iloc, colonel în Direcția Securității Municipiului București, la întîlniri aparent nevinovate și cu o periodicitate laxă cu Iliescu și la schimburi de opinii cu un grup de ziariști de la *Scînteia*, dintre care unii au legături profesionale cu jurnaliști sovietici acreditați în România. În luna august 1987, Măgureanu realizează un contact **cosmic** cu cpt. rang I Radu Nicolae, cooptat deja în planul **Dnestr**. Lectorul de la Academia „Ștefan Gheorghiu" urma să transporte de la Constanța la București 21 de pistoale-mitralieră și 21 pistolete, pentru componenta militară a organizației anticeaușiste. Cum era de așteptat, Radu Nicolae este arestat și condamnat la 10 ani de închisoare pentru infracțiunea de subminare a puterii de stat. Nu este exclus însă, așa cum susține și Radu Portocală („Autopsie d'un coup d'état roumain; au pays du mensonge triomphant", Ed. Calmann-Lévy, 1990, pp. 149–150), ca legenda *puciului* să fie creată **post factum**, în laboratoarele de dezinformare ale SRI, tocmai pentru a îngrămădi o aură eroic-băștinașă, cu accente antisovietice, pe capul directorului V. Măgureanu. Grupul de salvatori din decembrie 1989 este mai mult unul de atitudine decît de acțiune, fiind permeabilizat din timp la reformele Kremlinului. Astfel, numele lui Iliescu ca succesor al lui Ceaușescu era vehiculat, încă din 1986, dinspre Academia „Ștefan Gheorghiu", recte prin V. Măgureanu. Dacă în 1990 autoritățile de la Kremlin negau cu vehemență amestecul KGB în **revoluția** română – „Evenimentele românești au fost spontane și nimeni nu a prevăzut rapiditatea lor", zicea E. Șevardnadze –, același Șevardnadze nu mai făcea din asta nici un secret în 1994. În luna martie a.c., Igor Toporovski, directorul Institutului de Studii Politice Ruse și Mondiale din Moscova, a declarat la Nisa că decizia înlăturării lui Ceaușescu a fost luată de **Politbiuro** (Biroul Politic al PCUS), în 1989. „Noi am ales momentul cînd Ceaușescu era la Teheran, căci altminteri acțiunea era greu de lansat", a conchis Toporovski. De acțiunea propriu-zisă s-au ocupat **turiștii-incursioniști**, al căror comportament din timpul **revoluției** este solidar cu practicile trupelor speciale de cercetare-diversiune **Spețnaz**, ale GRU.

Kitsch-ul ca artă

La noi, în general, arta nu este luată în considerație decît atunci cînd trebuie scrisă cu majusculă – cînd ține, spre exemplu, de Academie, de Ateneul Român, de artiștii consacrați, de micii și marii clasici. Tot ce vine din afara Parnasului și nu intră în convenția „înălțimilor" (unde aerul este – nu? – mai „tare") este derizoriu și trebuie blamat cu toată forța.

Așa stînd lucrurile, îmi închipui cîte bariere a întîmpinat doamna Ioana Cristea pînă să obțină o sală în care să expună ceva ce nu avea deloc de-a face cu arta recunoscută. Ioana Cristea a avut o idee-năstrușnică: să organizeze o expoziție despre kitsch. A organizat-o pînă la urmă, numai că într-o sală mult prea mică (Galeriile de Artă ale Municipiului București). Un asemenea subiect ar fi meritat un spațiu mai mare, în care să întîlnim – de exemplu – (ca la muzeele etnografice) și camere kitsch. De ce nu? Oare kitsch-ul nu se naște și din „amestecuri", din punerea în relație a obiectelor?

Expoziția de la Galeriile de Artă ale Municipiului București se numește „KITSCH – un mod de considerare al «frumosului»". Obiectele expuse pot fi împărțite în două mari categorii: unele sînt din zona kitsch-ului ideologic totalitar, celelalte din zona kitsch-ului casnic. Prin cele expuse cu această ocazie, kitsch-ul este doar exemplificat, nu descris. Cîteva exemple din domeniul totalitarismului comunist și cîteva – și mai puține – din cel al vieții casnice pot constitui cel mult o expoziție-semnal. Chiar și așa, gestul Ioanei Cristea (care, de altfel, a strîns de la rude și prieteni majoritatea obiectelor ce urmau să fie expuse) este, fără discuție, de lăudat.

O expoziție cu obiecte kitsch este concepută de regulă ca o manifestare didactică. În opinia generală, dacă unei astfel de expoziții i se dă semnalul verde, ea nu poate fi decît sub semnul lui „nu faceți ca ei". Pentru a nu se crea nici o confuzie, pentru ca vizitatorii să nu fie lăsați pradă neștiinței – probabil –, în titlul expoziției despre care vorbim, **frumosul** este pus între ghilimele (vezi bine, pentru a se citi „contrariul frumosului"). Numai că expoziția a demonstrat că ghilimelele sînt prost puse. Nu voi reveni aici la faptul că și paracultura tot din cultură face parte. Voi face simpla observație că obiectul kitsch, rupt din realitatea lui și pus pe un perete de expoziție, devine un veritabil obiect de artă. Țiganca cu sîni dezveliți e fascinantă și, pur și simplu, **frumoasă**. Ce să mai vorbim despre drăgălașele carpetele cusute de mînă și inscripționate „Mîncărică am pregătit pentru soțul meu iubit"?

Arta kitsch reprezintă cea mai bună pledoarie pentru necesitatea discuției asupra moralității artei. Din acest punct de vedere, kitsch-ul poare fi malign sau benign. Malign este kitsch-ul totalitar, pentru că el ascunde o anumită raportare la putere și violență. Kitsch-ul carpetelor cu „Răpirea din serai" este tot malign, pentru că, deși casnic, este industrial și are în spate, de fapt, o afacere. În ambele cazuri sinceritatea este absentă, fiind vorba ori de servilism, ori de interes financiar. Nu același lucru se întîmplă, însă, în cazul carpetelor de tipul celor cu nevasta care pregătește, harnică, „mîncărica". Aici sinceritatea este totală și, în fața unei asemenea candori, aproape că îți dau lacrimile.

Rolul unei asemenea expoziții este și didactic, dar cei care trebuie „să tragă învățăminte" sînt, în primul rînd, cei cultivați și avizați.

CEZAR PAUL-BĂDESCU

O tapiserie-telegramă-omagiu tipică pentru estetica comunistă

Cronologia mișcării liberale după decembrie 1989

• *În 22 decembrie 1989 se formează Comitetul pentru refacerea PNL (care își întrerupsese activitatea în 1949, iar conducătorii și majoritatea membrilor fuseseră închiși). Din acest Comitet fac parte Nicolae Enescu, Dan Amedeo Lăzărescu, Ionel V. Săndulescu, Sorin Botez. PNL este înscris la Tribunalul Municipal București la 6 ianuarie 1990.*

• *Din 12 ianuarie 1990, secretar general al partidului este Radu Câmpeanu, ales președinte la congresul din 31 martie 1990 (și candidat al PNL la președinția României).*

• *La 16 ianuarie 1990 este înscris la TMB Partidul Socialist Liberal (președinte – Niculae Cerveni), care va fi înglobat în PNL în octombrie 1990. Partidul Socialist Liberal nu este desființat legal la TMB și va fi reactivat sub numele de PNL-CD.*

• *La alegerile parlamentare din 20 mai 1990, PNL obține 7% din voturi.*

• *În timpul mineriadei din 13–15 iunie 1990 este distrus sediul central al PNL.*

• *La 24 iunie 1990 este exclus din PNL grupul: Dinu Patriciu, Călin Popescu-Tăriceanu, Radu Cojocaru, Andrei Chiliman, care vor forma, la 4 iulie 1990, PNL – Aripa Tînără, condus de un Comitet Director, fără președinte.*

• *Între 4 august 1991 și 20 septembrie 1991, membri ai conducerii PNL-AT sînt cooptați în guvernul Roman: Radu Boroianu (subsecretar de stat la Ministerul Culturii) și Viorel Cataramă (subsecretar de stat la Ministerul Comerțului și Turismului).*

• *În perioada octombrie 1991–octombrie 1992, PNL participă la guvernare în guvernul Stolojan: George Danielescu – ministrul Finanțelor; Mircea Ionescu-Quintus – ministru de Justiție; Mircea Vaida – Departamentul Administrației Locale; 7 subsecretari de stat în diverse ministere (Emil Tocaci, Ionel V. Săndulescu, Marin Bivolaru, Dinu Alexandrescu etc.).*

• *La alegerile locale din 28 februarie 1992, PNL participă în cadrul Convenției Democratice, dar și pe liste proprii. PNL-AT participă singur, obținînd 2% din voturi. PAC participă în cadrul Convenției Democratice.*

• *În aprilie 1992, PNL iese din Convenția Democratică, în contextul neînțelegerilor cu PNȚCD și PAC privind locurile pe liste la alegerile generale și candidatura lui Radu Câmpeanu la președinția țării.*

• *La 20 aprilie 1992 se formează PNL-CD, prin reactivarea și schimbarea numelui Partidului Socialist Liberal. Președinte – Niculae Cerveni.*

• *În luna mai 1992 au loc demersuri pentru intrarea PNL-AT în Convenția Democratică, care va fi admis în iunie '92.*

• *La 10 iunie 1992 sînt excluși din PNL-AT Radu Boroianu, Andrei Chiliman, Viorel Cataramă, Radu Cojocaru. Ei vor crea, la 25 iulie 1992, Noul Partid Liberal (NPL). Președinte – Viorel Cataramă.*

• *În iulie 1992, PNL propune candidatura Regelui Mihai la președinția României, susținută de Radu Câmpeanu, Dan Amedeo Lăzărescu, Nicolae Enescu, Radu Stroe etc.*

• *La alegerile parlamentare din 27 septembrie 1992 obțin: PNL – 2,7%; NPL – 0,6%; CDR – 18%, din care pentru PNL-AT și PNL-CD: 14 deputați, 5 senatori.*

• *În noiembrie 1992 se constituie*

LIBERALII S-AU semiREUNIFICAT

Sîmbătă 13 mai a.c., Partidul Național Liberal (Quintus) a înglobat Grupul Politic Liberal (provenit din PL '93) și Grupul pentru Unificare Liberală (desprins din PAC). După mai bine de 5 ani de frămîntări, fuziuni, scindări și acuzații reciproce ce au dus la fărîmițarea mișcării liberale, liberalii din CDR fac un prim pas spre reunificare.

Ancheta pe care o publicăm în continuare prezintă opiniile protagoniștilor evenimentului din 13 mai și pe cele ale reprezentanților PNL-CD, rămași, pentru moment, în afara PNL. Cele două partide au convenit ca, în termen de 45 de zile, să prezinte Convenției Democratice soluția de fuziune a lor.

1) Considerați că unificarea liberală este încheiată sau veți continua demersurile pentru unificarea totală?
2) Doriți și o unificare liberală în afara Convenției Democratice?
3) În ce constă specificitatea PNL față de celelalte partide liberale?

Mircea Ionescu-Quintus (președinte PNL)

1. Principalele noastre eforturi pentru unificarea liberală s-au încheiat la 13 mai 1995, cînd am izbutit să ne unificăm toți cei care au dorit efectiv să formeze un partid liberal puternic și unit. De-acum încolo nu vom mai face demersuri pentru unificare, dar nici nu vom întoarce spatele atunci cînd vom primi o ofertă serioasă și credibilă. Singurul partid cu care mai putem acum să purtăm asemenea discuții este PNL-CD, care n-a revenit asupra hotărîrii de suspendare a tratativelor. Demersurile noastre ar însemna să-i rugăm să-și clarifice gravele și nedreptele acuze pe care ni le-au adus. Așa ceva nu vom face. Regretăm că s-a creat această situație, dar nu putem să ne pierdem la infinit timpul cu tratative care nu au șanse.

2. Nici nu ne gîndim la așa ceva, pentru că nu este posibil. Aportul nostru principal – politic, moral, ideologic – îl vom desfășura în cadrul CDR, care pentru noi reprezintă singura formă de unitate a Opoziției din România. Partidele care ar dori să ni se alăture și care nu acceptă ideea de apartenență la Convenția Democratică nu ne vor fi la viitoarele alegeri decît adversari. Poate că nu de talia Puterii, dar cînd vom face propagandă diferită, cînd vom avea candidați diferiți nu văd cum să existe o posibilitate de alianță cu asemenea partide. Sigur că la tururile 2, 3 ne vom susține unii pe ceilalți. Dar în prima fază sîntem adversari în sensul foarte exact al cuvîntului.

3. PNL este singurul partid liberal care și-a continuat fără nici un fel de abatere destinul, programul, strategia, cu greșelile care s-au făcut în timpul vechii conduceri, dar care nu și-a părăsit nici un moment făgașul, spre deosebire de alte partide care se pretind liberale și care au oscilat spre dreapta, spre stînga, spre diverse orizonturi unde au crezut că șansele sînt mai mari.

Avem, cu siguranță, deosebiri doctrinare față de PL '93. Ei sînt de un radicalism care ne diferențiază net în aplicarea principiilor liberale. În ceea ce privește PNL-CD și partidul domnului Câmpeanu, cînd va avea o existență legală, diferențele programatice sînt mai puțin importante.

Viorel Cataramă (vicepreședinte PNL)

1. În afara unificării liberale din 13 mai 1995 au rămas persoane sau grupuri de persoane ostile acestui proces și care, în ultimii 5 ani, au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a discredita mișcarea liberală din România. Pe noi nu ne preocupă ce anume interese reprezintă aceștia și nici cauzele atitudinii lor, întrucît realitatea a sancționat prompt acest comportament.

2. Unificarea liberală s-a făcut în cadrul CDR și are drept rezultat consolidarea unui puternic pol liberal în cadrul Convenției. Prin urmare, nici teoretic și nici practic, nu se mai poate vorbi în prezent de o mișcare liberală sau de un partid liberal în afara Convenției. Persoanele sau grupurile de persoane rămase în afara Convenției nu reprezintă, pe scena politică românească, nimic, nici din punct de vedere organizatoric, nici doctrinar și nici în ceea ce privește programele. Rezultatele viitoarelor alegeri vor confirma această realitate.

3. PNL este, la ora actuală, singurul partid liberal din România capabil să-și asume, împreună cu partenerii din CDR, responsabilitatea guvernării pentru redresarea României. Alternativa politică propusă de PNL a fost adoptată ca document programatic al CDR, iar programul de relansare economică propus de PNL a fost înaintat partenerilor din CDR pentru studiu, analiză și eventuale îmbunătățiri, urmînd să stea la baza programului de guvernare al Convenției. Programele PNL se bazează pe ideologia liberală și pe realitatea românească din zilele noastre. Celelalte partide care au în denumirea lor cuvîntul „liberal" nu au astfel de programe.

Crin Antonescu (vicepreședinte PNL)

1. În acest moment, nutresc speranța că sînt reunite condițiile pentru existența unui partid liberal suficient de puternic în actualul PNL. Din punctul meu de vedere, unificarea liberală e o temă depășită. Ceea ce nu înseamnă că acest partid nu mai are loc pentru alte aderiuni.

2. Nu e posibilă în afara CDR pînă la următoarele alegeri și nu e nici de dorit. Noi am făcut o opțiune foarte fermă pentru a parcurge perioada care urmează pînă la alegerile locale și legislative din 1996 în interiorul CDR. Nu discut acum această opțiune, nu reinventariez argumentele, dar aceasta fiind, problema unei unificări cu partide sau grupuri liberale din afara CDR nu se pune.

3. Cred că nu există diferențe semnificative în această privință, mă refer la cei care au explicit în titulatura lor termenul liberal. Cred că diferențele au venit din opțiuni strategice – cum ar fi în interiorul sau în afara Convenției; de asemenea, din deosebiri de stil. Din păcate, foarte mult din soarta acestor partide a ținut de rolul și destinul personal al unor lideri.

Paul Popovăț (primarul sectorului 2, PNL)

1. Noi, cei desprinși din PAC la 13 martie pentru a rămîne în CDR și a grăbi unificarea liberală, constatînd că aceasta se amînă prin intrarea într-un sofisticat joc de proceduri, am ales calea înscrierii directe în PNL, cu speranța ieșirii din acest impas.

La 13 mai, cred că s-a realizat acest lucru ca un prim moment.

Mai departe, am convingerea că din teritoriu va continua mișcarea de concentrare, baza fiind conștientă de necesitatea unirii rapide a liberalilor.

2. Nu. De altfel, în aceste momente ar fi o gravă greșeală politică.

3. Față de alte partide cu doctrină liberală sau parțial liberală, PNL a dovedit că într-adevăr dorește unificarea liberală. PNL este un partid care își urmează strategia cu răbdare și maleabilitate, dar cu pași siguri – trăsături specifice unui partid puternic.

Lucian Radu (viceprimar al Capitalei, PNL)

1. Consider încheiat doar începutul unificării liberale. Această unificare este un proces care, cel puțin în CDR, e de așteptat să continue.

2. Văd posibilă unificarea liberală doar în CDR, care reprezintă spiritul continuității și al unității Opoziției.

3. Există două lucruri importante legate de viața unui partid: continuitatea și absența veleitarismului. PNL a făcut dovada continuității. Continuitatea creează încredere, iar aceasta stă la baza succesului politic. A doua atitudine esențială este de a nu da lecții în politică – principiu opus veleitarismului. Această idee, prezentă la PNL, nu se regăsește la celelalte partide liberale. În PNL există un spirit de descurajare a veleitarismului, un spirit de echipă, foarte important mai ales în climatul politic actual.

Valeriu Stoica (PNL)

1–2. Din punctul meu de vedere nu e încheiată. Este însă o încercare foarte serioasă, care ar putea să se transforme într-un adevărat succes în momentul în care liberalii care au rămas în afara PNL vor veni sau vor reveni în acest partid. Un lucru e sigur: prin unificarea liberală produsă în 13 mai a.c., PNL a redevenit adevăratul pol de unificare liberală și, prin asta, o forță politică importantă în România. Se limpezește totodată situația CDR, coaliție care se structurează în momentul de față în jurul a două centre doctrinare importante, ce reprezintă adevărata tradiție politică românească: creștin-democrația și liberalismul. În jurul PNȚCD și PNL, Convenția Democratică poate să construiască o imagine coerentă, credibilă și atractivă pentru electoratul românesc. Cred că prin unificarea din 13 mai s-a relansat nu numai PNL, ci și CDR în cursa electorală pentru '96.

3. Niciodată n-am crezut cu adevărat în specificitatea unui partid liberal în raport cu celelalte. Totuși, trăsăturile caracteristice PNL sînt continuarea tradiției liberale românești și promovarea unui liberalism moderat. Fiecare partid liberal ar putea să pretindă că are o anumită nuanță doctrinară și un mod propriu de a percepe realitatea românească. Dar nu cred că aceste diferențe sînt cu adevărat semnificative, cu atît mai puțin cred că se justifică existența mai multor partide liberale în CDR. E o invitație adresată tuturor liberalilor din CDR și din afară de a nu pierde din nou ocazia formării și consolidării unui partid liberal reprezentativ pentru România.

Alexandru Paleologu (PNL)

1. Evident că nu e încheiată, ci abia inițiată. Nu se poate vorbi de unificare liberală atîta timp cît mai există forma-

țiuni liberale în afara celei de bază, care, în opinia mea, este PNL. Este absurd să existe mai multe formațiuni liberale cînd liberalismul e o formă de a concepe societatea și viața care nu are nevoie de prea multe explicații și doctrine. Unificarea liberală este atît de importantă încît trebuie realizată neapărat, fără condiții și „negocieri". Dacă nu se înțelege asta, totul e pierdut, inclusiv șansele ambițioșilor.

2. Nu.

3. Nu există specificitate sub raportul opțiunii politice între partidele liberale. Sîntem liberali toți cei care punem la temelia vieții sociale individul, libertatea, proprietatea privată, inițiativa și probitatea ca unică șansă a reușitei economice. Sîntem liberali cei care precuzăm dreptul de liberă asociere și cei care înțelegem că mai presus de individ există o esență divină. Specificitatea, totuși, a PNL este una de natură istorică și cronologică. El reprezintă trunchiul liberalismului și orice altă formațiune liberală ruptă din el trebuie să i se realipească. Aceasta este logic, este moral și este practic.

Stelian Tănase (PNL)

1. Unificarea liberală în România se va încheia atunci cînd va fi înscris la tribunal și prezent în alegeri un singur partid liberal.

2. Pînă la alegeri, singura unificare posibilă e cea dinăuntrul Convenției. E posibil ca după alegerile locale, deși sînt sceptic, să apară și alte variante.

3. În momentul acesta e bine să accentuăm trăsăturile comune ale partidelor liberale și mai puțin ceea ce le distinge. Una din trăsăturile comune e orgoliul liderilor. Cred totuși că, dincolo de faptul că se declară și că sînt partide liberale, există și anumite deosebiri. Am putea spune că PNL reunește, pe de o parte, vechea generație de liberali (anii '40), reprezentată de Dan Amedeo Lăzărescu, Șerin Botez și alții. Al doilea este grupul unor importanți oameni de afaceri – Viorel Cataramă, George Danielescu etc. – și, în sfîrșit, grupul, puțin numeros, de politicieni și intelectuali de mare suprafață (Al. Paleologu, Constantin Bălăceanu-Stolnici etc.). Cred că de reușita grefei între aceste grupuri depinde soarta PNL. La PNL-CD se disting, pe de o parte, un grup al profesiunilor liberale, în majoritate reprezentate de avocați, și un altul al micilor întreprinzători.

Andrei Chiliman (PNL)

1. Consider că în momentul de față grosul unificării liberale este încheiat. Spun lucrul acesta avînd în vedere că: ponderea partidelor liberale care au rămas în afara acestei unificări și care nu se află în CDR nu e semnificativă; cu PNL-CD sîntem membri ai aceleiași alianțe – CDR, și vom căuta soluții pentru revenirea PNL-CD în interiorul PNL. Nu credem că în momentul de față și pînă la alegerile următoare mai e posibilă alăturarea vreunui alt partid liberal la PNL, pentru că PNL a optat cu fermitate pentru opoziția democratică din cadrul CDR – alianță care are o anumită strategie politică și care regrupează două din cele mai importante partide ale Opoziției democratice din România și cele mai importante asociații: Alianța Civică, AFDPR, Solidaritatea Universitară, „21 Decembrie", etc. – și consideră toate celelalte partide din afara acestei alianțe ca adversari politici. Prin atacurile îndreptate împotriva acestei alianțe și împotriva PNL, PL '93 și PAC ne fac să credem că noi sîntem adversari mai importanți pentru ei pe scena politică decît partidele din actualul arc guvernamental. Probabil că unificarea cu aceste partide nu va deveni posibilă decît după alegerile parlamentare următoare.

2. PNL consideră că, în actuala conjunctură politică, unificarea liberală trebuie să se facă în interiorul CDR și nu în afara ei. Partidele care au ieșit recent din CDR – PL '93 și PAC – au făcut parte din Alianța Civic-Liberală, o alianță constituită pentru unificarea liberală în interiorul CDR. Aceste două partide au părăsit CDR în principal pentru că nu au vrut această unificare. Deci, deocamdată, noi nu avem interlocutori pentru unificare în afara CDR.

3. PNL, cu tot dezastrul electoral din 1992, a rămas un partid mare, de nivel național. Oferta politică a PNL, care reprezintă un pachet de acțiuni pentru redresarea economică a țării, a fost însușită ca document de bază al CDR. PL '93 este în momentul de față, după ce grosul partidului a rămas în CDR, un partid destul de mic și care nu mai acoperă întreg teritoriul țării. El este condus însă de niște persoane care fac multă agitație și care, prin luările lor de poziție, stridente și uneori extremiste, încearcă să compenseze dimensiunile mici ale partidului. PAC n-a rămas decît declarativ un partid neoliberal, pentru că, prin toate acțiunile lui, se dovedește un partid social-democrat, chiar cu accente socializante. Liberalii care se află în PAC au optat pentru rămînerea în CDR și au devenit membri ai PNL. Gruparea d-lui Radu Câmpeanu este, poate, liberală, dar e redusă numeric și compusă din persoane supuse, datoare actualei Puteri sau care lucrează la Guvern.

Niculae Cerveni (președinte PNL-CD)

1. Ce s-a întîmplat la 13 mai au fost fuziuni, înscrieri în partid în mod individual, și nu o unificare. Unificarea presupune două-trei-patru organizații cu personalitate juridică. Sîntem pentru unificarea cu PNL. Nu s-a schimbat nimic sub acest aspect în opțiunile noastre. Sîntem deschiși continuării negocierilor.

2. Sîntem, în principiu, pentru unificarea în interiorul CDR, dar nu respingem ideea unei unificări și cu liberalii din afara Convenției Democratice.

3. Nici una. Toate partidele liberale sînt la fel și toate pretind că vor unificarea.

Alexandru Popovici (vicepreședinte PNL-CD)

1. În cadrul negocierilor pentru unificare, formațiunile implicate au făcut fiecare cîte o ofertă. Oferta PNL-CD se baza pe protocolul deja semnat între PNL și PNL-CD în cadrul Alianței Civic-Liberale și avea în vedere principiul parității. PNL nu a acceptat această ofertă și a prezentat-o pe a sa: un congres de unificare cu 4.000 de membri, numărul reprezentanților fiecărui județ fiind proporțional cu numărul de alegători. PNL-CD a ridicat obiecția că această variantă e puțin probabil să opereze în plan practic și, în orice caz, necesită mult timp. Totuși, pentru a nu bloca negocierile, PNL-CD a acceptat această propunere. Spre surprinderea noastră, după această acceptare explicită, a doua zi s-a anunțat semnarea protocolului separat între PNL și GPL. În mod firesc, PNL-CD a suspendat negocierile pentru a analiza noua situație. După consultări în Biroul Director, dl. președinte Cerveni l-a contact pe dl. președinte Quintus pentru reluarea negocierilor. Propunerea a fost respinsă, iar în 13 mai a.c. a avut loc absorbția GPL în PNL. Părerea mea e că PNL a avansat intenționat o propunere pe care o considera inacceptabilă și a fost surprins de poziția noastră pozitivă. Cred că PNL nu dorește organizarea unui congres de unificare – singurul, în viziunea noastră, care ar da legitimitate acestui act –, ci dorește o unificare negociată. Din punctul nostru de vedere, unificările negociate nu rezistă, mulțumind mult mai puțini oameni decît cei pe care îi nemulțumesc. Să ne reamintim că aproximativ același grup de oameni care a realizat acum marea unificare la PNL o mai realizase o dată la PL '93.

PNL-CD își manifestă în continuare deschiderea pentru unificarea liberală, dar prin organizarea unui congres.

2. Unificarea trebuie să fie a tuturor liberalilor din România. Sigur că orice trebuie să aibă un început și am considerat firesc ca această intenție să începă a se materializa în CDR. Aria opțiunilor liberale în România e foarte largă. Majoritatea liberalilor, de fapt, sînt aștăzi în afara partidelor liberale. Ei trebuie motivați pentru a se implica politic și pentru aceasta e necesar un mesaj înțelept din partea actualilor lideri liberali.

3. Deosebirile dintre partidele liberale nu sînt, evident, de natură doctrinară. Deosebirile au apărut în planul politicilor, tacticilor și strategiilor. De exemplu, despărțirea PNL-CD de PNL s-a produs pe fondul unei opțiuni politice diferite în istoria recentă: participarea la guvernare și ieșirea PNL din CDR.

Grupul pentru reformă politică și morală a PNL, din care fac parte: Nicolae Enescu, Constantin Bălăceanu-Stolnici, Radu Stroe, Valeriu Stoica; Ioana Brătianu. Pentru a reduce la tăcere acest grup, Radu Câmpeanu îi exclude din PNL pe Valeriu Stoica și Radu Stroe și îl elimină din conducerea partidului pe Nicolae Enescu (fost vicepreședinte). Urmarea: cea mai mare parte a membrilor Grupului se vor refugia în viitorul Partid Liberal.

● *La 19 februarie 1993 are loc congresul de unificare a forțelor liberale (PNL-AT + o parte din PNL-CD + cea mai mare parte a Grupului pentru reformă politică și morală a PNL). Formațiunea rezultată se numește Partidul Liberal, condus de o echipă (Dinu Patriciu, Horia Rusu, Vintilă Brătianu, Constantin Bălăceanu-Stolnici, Valeriu Stoica, Dinu Zamfirescu), fără președinte. În mai 1993, PL își va schimba numele în PL '93.*

● *Conferința Națională a PNL de la Brașov, din 26-28 februarie 1993, decide fuziunea PNL cu NPL. Președinte – Mircea Ionescu-Quintus. NPL dispare ca partid. În vara lui '93 va începe mișcarea de contestare a noii conduceri a PNL de către grupul din jurul lui Radu Câmpeanu, care se va materializa în Declarația de la Putna, din 13 septembrie 1993, contra conducerii PNL provenite din NPL. Declarația este semnată de 19 filiale ale PNL, care acuză NPL că ar fi provocat căderea lui Radu Câmpeanu de la președinția PNL. În replică, în noiembrie 1993, Radu Câmpeanu este exclus din toate funcțiile deținute în partid și apoi eliminat din PNL.*

● *La 5-6 februarie 1994 are loc congresul extraordinar al grupării Câmpeanu, cu participarea a 12 din cele 47 organizații teritoriale. Președinte ales – Radu Câmpeanu. Restul filialelor se întrunesc la Brașov, la lucrările Biroului Permanent al PNL. Începe procesul dintre PNL-Câmpeanu și PNL-Quintus, care continuă și azi.*

● *La 25 aprilie 1993 are loc congresul PAC, la care se afirmă doctrina neoliberală. Grupul civic-liberal din PAC inițiază contacte cu formațiunile liberale în vederea unificării. În urma respingerii de către Conferința Națională PAC (26 iunie 1993) a fuziunii cu PL '93, la 3 iulie 1993, o parte din deputații și senatorii PAC părăsesc partidul și trec la PL '93 (Stelian Tănase, Alexandru Popovici, Petre Liță, Octavian Bot, Crin Antonescu, Dan Grigore).*

● *La 17 februarie 1994 este semnat protocolul preliminar pentru crearea unei alianțe liberale între PNL-Quintus, PAC, PNL-CD și un grup din PL '93. Aceasta se va realiza în două etape: la 14 iulie '94, PNL-Quintus și PAC formează Alianța Civic-Liberală, la care vor adera, în 28 decembrie '94, PL '93 și PNL-CD.*

● *În octombrie '94, Consiliul Național al PL '93 decide participarea partidului pe liste separate la viitoarele alegeri locale, marcînd începutul separării de CDR.*

● *La sfîrșitul lui decembrie 1994, PNL revine în CDR.*

● *În februarie '95, ACL se destramă, prin părăsirea CDR de către PAC și PL '93. În martie '95, grupurile din PAC și PL '93 rămase în CDR poartă negocieri cu PNL în vederea constituirii unui pol liberal în cadrul Convenției Democratice.*

● *La 13 mai 1995 are loc fuziunea PNL cu Grupul Politic Liberal desprins din PL '93 și cu Grupul pentru Unificare Liberală desprins din PAC, fără participarea PNL-CD.*

Pagini realizate de OANA ARMEANU

AURELIAN CRĂIUȚU

Note despre „strania tăcere" a teoriei politice

Universitarii americani dau tonul în științele politice

Științele politice au fost aproape dintotdeauna o specialitate anglo-saxonă. La începutul secolului nostru, Oxford și Cambridge se aflau în mod indiscutabil în fruntea competiției. După 1945 însă, universitățile americane încep, treptat dar sigur, să-și impună supremația și în acest domeniu. Sub influența unei specializări tot mai accentuate, științele politice au devenit treptat un apanaj al universitarilor americani. Majoritatea specialiștilor sînt în prezent unanimi în a recunoaște un fapt aproape evident: comunitatea științifică americană dă astăzi – ca să spunem așa – tonul dezbaterilor de idei în științele politice (și teorie politică), în același timp în care ea oferă și cadrul conceptual în care aceste dezbateri sînt purtate.

Această stare de fapt are laturile sale pozitive și negative. Voi începe prin a le reliefa pe cele pozitive, care sînt indiscutabile, pentru a reveni apoi la limitele pe care această ultraspecializare le comportă. Mă voi referi în continuare doar la un subdomeniu al științelor politice, și anume la teoria (filosofia) politică. În America, ea a cunoscut în ultimele decenii o crescîndă specializare, care a dus la o conturare a unei identități mai exacte a domeniului. Anual sînt organizate un număr impresionant de colocvii și conferințe pe diferite teme de teorie politică. Un spectaculos avînt l-au cunoscut și publicațiile în acest domeniu. **Political Theory**, înființată în 1974, este cea mai prestigioasă revistă de filosofie politică editată în Statele Unite, cu o largă audiență și participare internațională. Alături de ea se cuvin menționate, de asemenea, alte reviste, precum **Philosophy and Public Affairs**, **Polity**, sau **Review of Politics** care publică în mod programatic articole și studii de teorie politică, adesea pe teme care au o legătură directă cu chestiunile politice contemporane.

Filosofii politici au acordat o prea mică atenție Europei de Est

Există însă și cîteva limite legate de creșcînda specializare și profesionalizare a teoriei politice în comunitatea științifică americană. Nu rar se întîmplă ca ultraspecializarea să conducă în final la o sensibilitate surprinzător de redusă față de anumite probleme presante și fascinante ale actualității politice. Filosofii politici riscă prea adesea a se închide în turnuri de fildeș care le răpesc în mod misterios apetitul pentru realitate. Acest straniu fenomen este, de altfel, comentat pe larg într-un incitant și polemic articol scris recent de Jeffrey Isaac, profesor de teorie politică la Universitatea Indiana din Bloomington. Punctul de plecare al studiului lui Isaac este, în fapt, o surprinzătoare constatare: cei care se ocupă astăzi de teorie politică în America au acordat pînă în prezent o infimă atenție revoluțiilor din 1989 din Centrul și Estul Europei care reprezintă, fără nici o îndoială, evenimentul cel mai proeminent al ultimului deceniu. De asemenea, ei au tins în general să ignore contribuțiile est-europenilor în domeniul filosofiei politice. În perioada 1989–1993, cea mai importantă revistă în domeniu, **Political Theory**, a publicat în total 108 articole și studii, dintre care – surpriză! – doar unul singur (!!) se referă la revoluțiile din 1989 și sensul lor. În aceeași perioadă, au fost publicate 61 articole de teorie politică în **Polity**, dintre care doar unul comentează indirect evenimentele din 1989 din Estul Europei. Nici un articol pe această temă nu a fost publicat în **American Political Science Review**, revista oficială a asociației politologilor americani. În mod analog, **Philosophy and Public Affairs** și **Ethics** nu au publicat nici un studiu despre Europa de Est în paginile lor între 1989 și 1993. Pentru a rezuma, dacă ne referim la cele mai importante reviste de teorie politică din Statele Unite, doar 1% din cele 384 articole publicate în acest răstimp s-au referit la revoluțiile din Estul Europei. Cum se explică, așadar, acest neobișnuit record?

Înainte de a căuta cîteva explicații, trebuie însă să subliniez faptul că evenimentele din 1989 nu au rămas cu totul ignorate de întreaga comunitate a politologilor americani, care e mai cuprinzătoare decît breasla filosofilor politici. În domeniul analizei politice comparate, a fost înființată în 1990 o nouă publicație, **Journal of Democracy**, care și-a deschis paginile în mod programatic studiilor pe tema tranziției de la autoritarism sau totalitarism la democrație. Apoi, un anumit număr de reviste interdisciplinare precum **Dissent** și **Social Research** care atrag adesea contribuții din partea unor distinși filosofi politici americani (mai cu seamă de orientare social-democrată) au publicat un număr considerabil de articole ocazionate de revoluțiile din Estul Europei. Dincolo însă de aceste încercări singulare, rămîne evident faptul că principalele publicații americane de teorie politică s-au dovedit a fi reticente în a publica studii despre Europa de Est.

„Academizarea" teoriei politice

Cauzele ar putea fi multiple, însă, așa cum bine subliniază Jeffrey Isaac, ele nu rezistă la o mai atentă examinare. În primul rînd, s-ar putea replica faptul că evenimentele din 1989 sînt încă prea recente pentru ca filosofii politici să le încorporeze în reflecțiile lor care cer adesea mai ales timp și distanță. Cu toate acestea, marile nume ale filosofiei politice au reflectat dintotdeauna asupra contextului în care s-au aflat, fără a aștepta ca trecerea timpului să le aducă o nouă și mai matură perspectivă. În al doilea rînd, s-ar putea invoca existența unor factori lingvistici sau culturali care ar îngreuna accesul la principalele scrieri ale filosofilor politici din Estul Europei sau la actualele încercări teoretice în regiune. Cu toate acestea, o astfel de explicație nu rezistă unei analize atente, pentru simplul motiv că operele lor sînt de mult traduse în limbi de largă circulație internațională. În plus, recursul la operele originale a devenit de o bună bucată de timp un lux sau o raritate, și în nici un caz o necesitate, în Statele Unite. În al treilea rînd, s-ar putea obiecta că operele foștilor disidenți, alături de actualele reflecții politice ale est-europenilor, nu aduc nici o majoră inovație teoretică, din moment ce ele nu fac decît să reia concepte care au fost introduse în trecut de clasicii gîndirii politice occidentale. Nici această explicație nu poate fi acceptată însă. Operele unor Havel, Michnik, Konrád sau Soljeniț în sînt mai mult decît expresia unor preocupări particulare, ele conțin adînci și incitante reflecții pe marginea vieții contemporane în condițiile unei societăți tot mai tehnicizate și conformiste sau pe tema societății civile.

Adevăratele cauze par a avea în realitate o strînsă legătură cu spectaculoasa profesionalizare sau „academizare" a teoriei politice în ultimele decenii, care a impus anumite canoane și standarde de cercetare. O atenție excesivă acordată metodelor, o înclinație tot mai accentuată pentru un stil pur „academic", plin de citate atent alese, care se referă mai cu seamă la articole sau cărți publicate în ultimii 5 sau 10 ani, o evitare a temelor „neortodoxe" nu sînt decît cîteva dintre cele mai ilustrative tendințe ale ultimilor ani. Fără a ignora avantajele aduse de acestea, trebuie reliefat în același timp că ele au favorizat o crescîndă tendință spre conformism academic, care face ca cei care se ocupă de teme neconvenționale să fie progresiv marginalizați. Revoluțiile din Europa de Est reprezintă, se pare, cel puțin pînă în momentul de față, o astfel de temă neconvențională, care nu a putut străpunge barierele conformismului academic, în pofida unor eforturi singulare.

Dincolo însă de toate aceste explicații, un fapt rămîne evident. 1989 a marcat declinul și sfîrșitul radicalismului revoluționar care începuse în urmă cu două secole, o dată cu etapa iacobină a revoluției franceze. Confruntați cu una dintre cele mai neașteptate surprize ale istoriei, și aflați în căutarea unei chei de interpretare, filosofii politici din Europa de Est au revenit la cîteva dintre textele fundamentale ale gîndirii politice. În marea lor majoritate, ei și-au întors privirile către modelul constituționalismului american, care reprezintă, cel puțin pînă în clipa de față, singura experiență revoluționară reușită din istoria recentă a omenirii. În aceste condiții, Tocqueville a devenit, se pare, unul dintre cei mai studiați autori, pentru strălucita și inegalabila sa analiză a democrației americane. În mod paradoxal, însă, cei care practică teoria politică astăzi în America s-au dovedit oarecum ezitanți în a medita pe marginea acestei mari surprize a istoriei care este căderea comunismului. Explicațiile acestei stranii tăceri pe care Jeffrey Isaac le propune în incitantul său articol sînt, fără îndoială, neconvenționale și polemice. Felul în care comunitatea științifică americană va reacționa la ele va arăta curînd dacă autorul lor s-a înșelat sau nu. Un fapt rămîne, însă, dincolo de orice îndoială: într-o epocă în care, așa cum afirma Emerson, Dumnezeu poate fi citit direct în istorie, timpul este adesea prea prețios pentru a fi risipit cu citirea însemnărilor oamenilor...

VLADIMIR TISMĂNEANU

Avantajele și riscurile unei Germanii unificate

Prezentul, viitorul și trecutul Germaniei: iată o serie de teme de o imensă actualitate pentru înțelegerea situației contemporane a Europei și a planetei. De atîtea ori în trecut o sursă de îngrijorare, agresiuni și instabilitate, deține Germania unită o structură democratică viguroasă și credibilă, sau există forțe care pot amenința instituțiile liberale și angajamentul occidental al acestei țări? Mai cu seamă în urma unificării cu fosta RDG, purtătoarea unei culturi politice autoritar-monolitice, care sînt șansele continuării cooperării atlantice și ale păstrării unei culturi civice bazate pe dialog și toleranță? Se poate menține Germania în limitele devenite tradiționale ale unei supraputeri economice fără ambiții de autonomie și originalitate în politica internațională? Va încerca ea oare tentația unui nou hegemonism regional, o resurecție a cîndva atît de influentei viziuni asupra unei Europe de Mijloc având la Berlin un centru de influență și chiar dominație? Toate aceste întrebări sînt legitime și orice răspuns simplificator nu poate fi decît păgubitor pentru perceperea lucidă a adevăratelor tendințe politice, intelectuale și sociale din Germania. Refuzul reducționismelor maniheiste, al partizanatelor arogante a fost atitudinea sub care s-a desfășurat, la Universitatea Adelphi din Garden City (statul New York), o extrem de incitantă conferință internațională consacrată Germaniei unite și rolului ei în consolidarea democrației ca direcție politică globală. Organizată sub egida publicației trimestriale **Partisan Review** (o revistă devenită legendară prin dezbaterile pe care le-a generat în ultimii șaizeci de ani), conferința a grupat politologi, eseiști, istorici, sociologi, psihologi din Germania, Ungaria, Franța, Austria, Serbia și Statele Unite. Temele principale au fost legate de chestiunile majore care au frămîntat conștiința istorică germană în ultimele decenii: problemele asumării trecutului nazist; problema vinei și capacității de compasiune; dificultățile ieșirii din condiția autoasumată de victimă universală și tratarea trecutului într-o manieră obiectivă și dezinhibată. La acest capitol al reconstituirii unei conștiințe democratice și cultivării unui patriotism constituțional ca virtute publică (termenul a fost introdus în anii '60 de filosoful Jürgen Habermas), s-au remarcat contribuțiile celebrei psihanaliste Margarete Mitscherlich și a profesoarei de sociologie, de la Universitatea din Frankfurt, Karola Brede. Ambele au accentuat necesitatea depășirii unei viziuni fetișiste asupra conceptului de vinovăție și alteritate, descoperirea resurselor menite să permită indivizilor, ca și națiunii, recuperarea trecutului în plenitudinea sa, cu valorile, dar și cu aberațiile sale. Nu idealizarea romantică a unui trecut selectiv apropriat, ci discutarea critică a momentelor de orbire, derapaj, consimțămînt la injustiție și chiar la crimă poate conduce la revitalizarea morală a unei națiuni. Altminteri, cum arăta Margarete Mitscherlich, vina, rușinea, memoria suprimată ori refulată explodează în forma unor fantasme ale grandorii, expresii stranii de narcisism capabile să proiecteze aceste sentimente asupra figurii „celuilalt". În comunicarea mea, legată de relația dintre decomunizare și denazificare, am accentuat unicitatea experiențelor germane: mai întîi aceea a terapiei istorice și morale a anilor postbelici în RFG, apoi actuala acțiune de radicală despărțire de trecutul unui stat polițienesc întemeiat pe ficțiuni ideologice și teroare posihologică.

Cazul Germaniei este în felul său unic prin profunzimea operației de recuperare a memoriei și de identificare a originilor răului în experiența stalinistă numită RDG. Pe de altă parte, am arătat în comunicarea mea, observăm și acolo, ca și în alte societăți postcomuniste, o tentativă de minimalizare a moștenirii disidenței anticomuniste, o dată cu tendințele de regrupare a fostei nomenclaturi (atît în plan economic, cît și în plan politic). Aș menționa în acest context subtila comunicare a istoricului David Gress, de la Universitatea Adelphi, despre eforturile contemporane de utilizare politică a trecutului.

Extrem de importante mi s-au părut prezentările legate de renașterea naționalismului și a discursurilor autocompătimitoare și primitiv etnocentrice în Germania și Austria. Firește, nici unul dintre participanți nu a pus sub semnul îndoielii caracterul integrator și soliditatea instituțiilor democratice germane. Pe de altă parte, Gáspár Miklos Tamás, cunoscutul filosof politic maghiar, a semnalat recidiva unei tematici neoromantice și naționaliste în retorica unor notabile personalități ale intelectualității germane. Nu este vorba, sublinia Tamás, de un naționalism ofensiv, ci mai degrabă de unul defensiv și chiar stingher, marcat de scepticism la adresa parlamentarismului și de o nostalgie pentru valorile comunitar-ancestrale. O voce importantă în acest discurs menit să sustragă conștiința germană frămîntărilor presupus autoflagelante o reprezintă istoricul Ernst Nolte, autor al unei recente cărți despre marile conflicte ideologice ale secolului nostru.

Comunicarea ziaristei Ljljana Smajlovic din Belgrad s-a centrat pe tema percepției rolului Germaniei în accelerarea dezintegrării iugoslaviei. Ea a relevat că semnalele de la Bonn au fost interpretate de către liderii croați și sîrbi ca indicații ale unei atitudini benevolente la adresa Zagrebului, ceea ce a dus la reînvierea unor vechi stereotipuri germanofobe în Serbia. Pe de altă parte, a arătat profesorul Jeffrey Herf, de la Universitatea Princeton, acest rol nu s-a datorat unei ambiții imperialiste în direcția Croației, ci unor considerente morale, care au dus la recunoașterea Croației și la reacțiile dezastruoase ce au urmat. În științele politice, numim aceste situații „efecte neintenționate". Tot Jeffrey Herf a propus un extrem de interesant eseu de interpretare a luptelor din interiorul exilului comunist german în anii războiului ca și a consecințelor lor asupra ideologiei dominante din RDG, inclusiv refuzul unei discuții demistificatoare a nazismului și antisemitismului. Nu pot încheia aceste note fără să amintesc rigoroasa analiză a profesorului Wilfried von Bredow, de la Universitatea din Marburg, care a insistat asupra naturii substanțiale și bine înrădăcinate a opțiunii occidentale în rîndul elitei politice germane. Într-adevăr, cu toate dificultățile dublei moșteniri totalitare, cu toate angoasele, fricțiunile și deziluziile de după 1990–1991, Germania simbolizează, în acest ceas al istoriei, un exemplu de succes al democrației liberale.

Washington, 3 aprilie 1995

Festivalul de teatru britanic în România

• O fulminantă parodiere a manierelor operei clasice – **Fără ruşine**, o înduioşătoare persiflare a obtuzităţii şi neghiobiei – **Gata să izbucnească** ... modern recviem pentru fetişurile-surogat – **Cîntec dintr-un oraş uitat**, o desuetă reactivare a criticii sociale prin filieră gogoliană – **Nasul**, un fals cabaret politic – **Fabricat în Manchester**, un recital de grup – **Alien-Naţie**, o reprezentabe studenţească exclusiv de improvizaţie, două spectacole-lectură – **Castelul**, piesa unui dramaturg consacrat, Howard Barker, şi **Şocant** al debutantei de la Royal Court Theatre, Sarah Cane, plus un workshop de actorie şi altul de dramaturgie. Acesta este bilanţul acţiunii NOROC, care a fost completată de două prelegeri extrem de interesante, prin volumul de informaţii şi material video furnizat dînd măsura aproximativă a orientărilor fenomenului teatral britanic actual.

• Scriitorul şi criticul Joseph Woods din Belfast s-a referit la „Teatrul irlandez din perspectiva ultimilor 25 de ani de confruntări şi a recentei păci". Cum scena irlandeză a fost „un cadou britanic", abia în 1990 cunoscutul Abbey Theatre (înfiinţat la 1899 de W.E. Yeats şi Lady Gregory) şi-a pus problema să devină cu adevărat Naţional – adică să înceteze bufoneria imitaţiei standardului englez şi să joace în limba autohtonă. Începînd din anii '60, teatrul s-a implicat în acutele disensiuni politice deghizate în conflicte religioase, dar piesa realistă **Deasupra podului**, care reflecta această stare de fapt, a fost cenzurată şi, mult mai tîrziu, un grup de actori independenţi a reuşit să o monteze. **Jurnalul unei greve a foamei** de Peter Sheridan e inspirată chiar de acţiunea protestatară din 1981, cînd deţinuţii politici au pretins drepturi diferenţiate. Acest tip de teatru se blochează însă în propriul proiect realist şi de aceea coexistă cu teatrul aluziv, care apelează la personalităţi autentice ori texte vechi pentru a reconsidera trecutul istoric, dar şi pentru a vorbi indirect despre prezent. **Vindecătorul din Troia** de Seamus Heaney îşi rezumă mesajul în două îndemnuri adresate naţiunii irlandeze: să înceteze să se mai lamenteze, şi să spere! Gravitatea situaţiilor conflictuale străvechi se conservă şi în teatrul folcloric de stradă, unde personajele poartă coifuri de paie, reconstituind cu mijloace arhaice teme şi motive universale, intersectate de aluzii actuale.

• Janek Alexander, de la Centrul de Artă Contemporană Chapter, instituţie culturală diversificată, creată în 1971, a conferenţiat despre „Particularităţile teatrului galez în contextul teatrului britanic". Deşi lingvistic nu prezintă nici o conexiune cu limba oficială, galezii nu au reuşit să-şi dezvolte un concept cultural propriu. În materie de teatru nu există tradiţie, iar puţinele texte clasice şi contemporane nu justifică înfiinţarea unui teatru naţional. Scriitorii preferă să lucreze pentru televiziune. E drept că publicul a început să dorească să-i vadă şi pe scenă pe actorii favoriţi de pe micul ecran, şi acest lucru permite teatrelor să nu-şi închidă porţile, dar practic se înregistrează o vidare intelectuală. În general, în Ţara Galilor populaţia fiind dispată, în zonele izolate activează trupe cu rol educativ, care creează spectacole pentru elevi după modelul didacticii brechtiene. Din 1968, în universităţi şi colegii s-au pus bazele unui teatru experimental, care se dezvoltă în două direcţii. Teatrul fizic, de orientare grotowskiană, profitînd de influenţele străine, preluate pe cale livrească, este practicat în grupuri mici, cu resurse financiare minime, ca o formă de evaziune; limba nefiind importantă în acest gen de comunicare, se facilitează turneele, participările la competiţii internaţionale. Este cazul formaţiei MAN Act şi respectiv a recentului ei spectacol – **Sălaşul dulce**: 12 bărbaţi, excelenţi dansatori de rock' n' roll, vizualizează confruntări masculine de diferite facturi, inspiraţi în coregrafia austeră de relaţii banale, dar şi de reclame publicitare sau filme retro. O altă direcţie o reprezintă montările realizate de regizori, autori şi ai scenariilor concepute anume pentru spaţii de joc neconvenţionale. De exemplu, într-un centru industrial în criză, într-o fabrică dezafectată, mitul lui Frankenstein devine pretext pentru abordarea spectaculoasă a problemelor comunităţii respective, într-o formulă ce aminteşte de teatrul politic teoretizat de Piscator.

• Carl Miller, regizor la Royal Court Theatre, pledînd pentru tipul de dramaturgie interactivă practicat în atelierele de la English Stage Company, confirmă tendinţa generală, manifestată în toate punctele cardinale ale Marii Britanii, de implicare susţinută în dezbaterea conflictelor cotidiene aduse prompt sub lumina reflectoarelor. Fie că este vorba despre angoasele inconştientului individual ori colectiv, fie despre criza economică acută ce afectează însăşi existenţa artiştilor din patria lui Shakespeare.

IRINA COROIU

O anumită conjunctură culturală şi politică a făcut ca în România funcţionarea instituţiilor şi centrelor culturale ale altor ţări să capete particularităţi semnificative. Unele dintre aceste instituţii nu s-au limitat să oglindească evoluţiile culturale şi să promoveze valorile respectivelor ţări, ci au reflectat şi desfăşurarea fenomenelor culturale româneşti, ca un fel de oglindă dublă. În ceea ce priveşte artele vizuale, de pildă, aflăm datorită lipsei cronice de săli şi galerii de artă, cît şi din cauza unei politici expoziţionale ce se resimte încă din pricina sechelelor „democraţiei" culturale din anii precedenţi, s-a întîmplat cu multe evenimente marcante să fie găzduite de către una sau alta dintre instituţiile culturale străine. Cel mai frecvent, acestea şi-au oferit spaţiile de expunere artiştilor tineri, aşa cum s-a întîmplat în cazul expoziţiei „Recursul la tablou", deschisă în perioada martie–aprilie la Institutul Goethe, care a reunit lucrări de Anca Mureşan, Ecaterina Vrană şi Vasile Raţă, creînd o unitate de „loc" şi de „timp" pentru cei trei artişti aflaţi pe paliere distincte, chiar antagonice, ale experienţei plastice, culturale şi existenţiale. Trei artişti care configurau împreună, sintetic (şi antitetic), o ideală, contorsionată individualitate – tragică, lucidă şi stenică totodată. Expoziţia a mizat pe **juxtapunerea unor discordanţe**, nu pe obişnuita exploatare a unor facile potriviri şi armonii (tematice, cromatice) care „merg" şi în jurul cărora sînt închegate, cel mai adesea, expoziţiile de grup. Cei trei artişti nu au constituit nicidecum un grup, ci un „golem estetic" al cărui liant rezida în respingerea netă a multiplelor tentaţii cu care sînt confruntaţi artiştii tineri, cărora li se oferă, aici şi acum, pe de-o parte retorica „de gata" a spiritualismului autohtonist (cu temele, compoziţiile şi valorile sale deja stabilite de cîţiva „oratori, retori şi limbuţi" cu pensulă), iar pe de altă parte instrumentarul de laborator estetic al noii avangarde, care caută să-şi prepare „explozibilul artistic" local în „retortele" altora (instalaţii, video etc.). Personajele, chipurile împăstate de către Anca Mureşan în tablourile sale, figuri aproape asexuate, se trudesc să se desprindă şi, în acelaşi timp, nepotincioase, se lasă prinse în magma fondurilor dense, inexplicabil de glaciale chiar şi atunci cînd sînt realizate în culori calde. Cînd apar două personaje, ele sînt şi nu sînt un cuplu, proximitatea isterizîndu-le parcă, în timp ce încearcă şi totodată se ferească de o susţinere reciprocă, niciodată complet consumată ori complet refuzată. Toată această tensiune bilaterală menţine însă un echilibru compoziţional care aparent este studiat, calculat, deşi în fapt provine exclusiv din (in)compatibilitatea personajelor, care, neputînd să se sprijine unul pe altul, se mărginesc să mobileze armonios locul ce le înconjoară, tabloul. Contrare apăsării existenţiale a Ancăi Mureşan, lucrările Ecaterinei Vrană se revarsă într-o cîtva nepreblematic, din culisele unui teatru interior populat cu personaje deja emblematice – monştri, gnomi, estropiaţi, fiinţe fragile ori grobiene ieşite dintr-un coşmar vesel, îmbrîncindu-se una pe alta pentru a veni cît mai în faţă, cît mai la suprafaţa tabloului, strîmbîndu-se impertinent la privitorul iscoditor, care le întreabă de nume, de ocupaţie, de sens, „amănunte" şterse din memoria lor formală, lucru vizibil prin compararea cu grafica aceleiaşi artiste, expusă la Institutul Francez pînă la începutul lunii mai, grafică a cărei tramă este mult mai inteligibilă. Străin şi de vocaţia interogativă obsedantă, dar şi de carnavalescul psihotic, Vasile Raţă îşi continuă traiectoria în perimetrul gestualist, abstract, preferînd să regizeze conflicte şi drame pur cromatice, în care arbitrajul intuiţiei sale plastice intervine infailibil.

CEARTĂ

Arta noastră – la alţii

În afara manifestărilor dedicate unor remarcabili artişti din Ungaria, Centrul Cultural Maghiar a organizat şi o serie de expoziţii care au avut ca protagonişti artişti români. În luna martie, sculptorul Adrian Pîrvu şi pictorul Francisc Chiuaru au realizat împreună o expoziţie în care convergenţa bi- şi tri-dimensionalului au atins cote înalte, chiar alarmante, întrucît cei doi tind să spargă dinăuntru limitele unei expresii codificate, sensibilizînd structuri stilistice convenţionale, amorţite. Dar această propensiune este grefată pe o insuficientă cristalizare interioară, ce îi călăuzeşte pe ambii artişti către gest şi nu către expresie, către o identică retorică ostentativă: personajele lor gesticulează forţat, arată, expun, se expun, încercînd să articuleze un discurs ce se împotmoleşte în generalităţi. Mergînd oarecum în aceeaşi direcţie, în luna aprilie acelaşi Centru Cultural a prezentat „Reabilitări", expoziţia unui foarte închegat grup de tineri pictori – Theo Mureşan, Cosmin Paulescu, Robert Vraciu –, care (în ciuda textului-manifest produs cu acea ocazie, confuz şi emfatic) a făcut vizibile afinităţile prin conlucrarea estetică a lucrărilor expuse. Deşi complet independente, ele erau redevabile unei unice reprezentări (de natură „abisală", probabil psihanalizabilă), conturînd sau implicînd o organizare reticulară, un labirint sau reţea **de** imagini ori **în** imagini. Reverberaţii surprinzătoare apăreau între pînzele labirintice de un cromatism intens ale lui Theo Mureşan şi instalaţia din scaune răsturnate a lui Cosmin Paulescu, scaune ale căror picioare se împleteau într-o reţea-oglindă a reţelei din tablouri. Expoziţia părea descrierea macroscopică a unei secţiuni prin ţesutul unui organ estetic încă obscur, comun celor trei artişti. Într-o perfectă coerenţă, aceeaşi instituţie prezintă, din 15 mai, videoinstalaţiile lui József Bartha, artist din Tîrgu-Mureş, a cărui atenţie este fixată, de cîţiva ani, asupra aceloraşi labirinturi interioare, acum prospectate, prezentate şi totodată ascunse de către ochiul camerei video, îndreptată asupra geografiei neştiute a corpului omenesc (amintind de instalaţia lui Sorin Vreme, expusă în 1993 la „Ex Oriente Lux") şi asupra geografiei interioare, metaforice, a stupului de albine.

În confuzia culturii actuale, Institutul Goethe, Institutul Francez şi Centrul Cultural Maghiar reprezintă, aşadar, zone de interes complementar şi nu paralel, „înstrăinîndu-ne" şi apropiindu-ne de arta contemporană autohtonă.

ERWIN KESSLER

Oklahoma City: poveşti de groază şi de eroism

Camionul capcană din centrul oraşului i-a făcut pe americani să înţeleagă că ţara lor şi-a creat un nou tip de monstru politic, unul chinuit de o ură atît de dăunătoare încît doar crima pe scară mare o poate satisface. Cine ştie cu adevărat cîţi cetăţeni – o duzină? o sută? – simt cu atîta patimă că guvernul lor este Marele Satan şi, ca atare, recurg la asemenea acte! Un lucru este sigur: curajul celor loviţi şi eroismul salvatorilor din Oklahoma City demonstrează adevăratul patriotism.

Oamenii din Oklahoma sînt obişnuiţi cu cicloanele, acele furtuni oribile care sosesc din preerie şi distrug oraşele, le fac una cu pămîntul şi plesnă. Ca să poţi să trăieşti aici trebuie să înţelegi că natura nu este rea, ci doar capricioasă. Pe de altă parte însă, natura umană s-a dovedit a fi de neînţeles miercuri 19 aprilie, dimineaţa, la ora 9.02. Explozia s-a produs la o oră de vîrf. O minge de foc portocalie a lovit cerul şi partea de nord a clădirii federale „Alfred P. Murrah" s-a pulverizat în aer. Ce-a mai rămas în picioare din clădire arăta hidos, cu cablurile atîrnînd în gol, spre mormanul de beton de dedesubt; fumul şi praful se ridicau spre cer. Cioburi de sticlă căzeau ca o ploaie măruntă pe suprafeţe extinse. Contoarele din parcare erau smulse din pămînt; acoperişurile se prăbuşiseră, iar uşile de metal se bălăbăneau neputincioase. Peste tot erau jucării aflrmate. Din fumul gros, supravieţuitorii apăreau cu mers nesigur, cu hainele sfîşiate, călcînd cu picioarele goale peste cioburile de sticlă, acoperiţi de sînge, de praf şi de moloz. Pe feţele lor se putea vedea şocul suferit.

În cîteva minute, forţele de salvare au sosit la locul dezastrului. Sute de voluntari, împreună cu cei care au scăpat ca prin minune din dezastru au început să dea ajutor forţelor de ordine din oraş. Unităţi ale Forţelor Aeriene, ale Gărzii Naţionale şi echipe antiteroriste de la FBI şi-au făcut apariţia la începutul după-amiezii, alăturîndu-se celor 60 de pompieri din Phoenix, Arizona, specializaţi în extragerea corpurilor de sub dărîmături. O sută de medici specialişti din oraş s-au întors de urgenţă de la Houston, unde plecaseră pentru o scurtă vacanţă. Zile şi nopţi s-a dus o luptă crîncenă pentru descoperirea şi salvarea eventualilor supravieţuitori. Bilanţul catastrofei, încă provizoriu, este cumplit: peste o sută de morţi, mulţi răniţi şi mulţi dispăruţi.

Oklahoma a fost o tragedie naţională, care l-a uluit şi l-a înfuriat pe preşedintele Clinton. După primele imagini de la faţa locului, văzute la televizor, se pare că reacţia preşedintelui a fost de a lovi aparatul cu pumnul. A cerut pe loc detalii referitoare la catastrofă. Prima variantă a fost că era vorba de un act de terorism internaţional. Mai tîrziu, această ipoteză a fost înlăturată. Era din ce în ce mai limpede că atentatul era un act de răzbunare pentru ce se petrecuse cu doi ani în urmă la Waco, Texas, cînd a avut loc un raid aerian întreprins de agenţi federali împotriva sectei davidienilor condusă de David Koreah, în care au murit 82 de adepţi. Şi în acest caz situaţia preşedintelui Clinton era delicată.

Clinton ştia că va fi judecat din două puncte de vedere: operativ şi simbolic. Din punct de vedere operativ, agenţii federali păreau să facă tot posibilul, dovedind maximă eficienţă; nimeni nu avea ce să-i reproşeze preşedintelui. Dar mai rămînea discursul pe care dorea să-l ţină în faţa americanilor. Fiecare cuvînt trebuia cîntărit bine, căci afirmaţiile unui preşedinte au mare greutate. De cînd auzise despre catastrofă, Clinton se gîndise dacă putea să ceară pedeapsa cu moartea pentru vinovaţi. Consilierii săi erau de părere că această idee nu era bună din punct de vedere politic şi că era mai bine să nu menţioneze nimic. Cu toate acestea, cînd şi-a rostit discursul, preşedintele a vorbit cu mînie despre „laşii" care au comis atentatul şi şi-a exprimat speranţa că vor fi descoperiţi şi trataţi ca nişte „ucigaşi", cerînd procurorilor federali să recurgă la pedeapsa cu moartea.

Cîteva zile mai tîrziu participa, alături de soţia sa, Hilary, la serviciul religios ţinut în memoria victimelor în Oklahoma City.

La cîteva zile de la atentat, a fost descoperit unul dintre cei doi presupuşi făptaşi: Timothy James McVeigh. Se pare că McVeigh era cunoscut de apropiaţii săi ca un extremist de dreapta, profund impresionat de modul în care a acţionat guvernul federal la Waco, în 1993. Numele său este legat, se pare, de explozia unei bombe mai mici într-o zonă rezidenţială din localitatea Kingman, Arizona, unde McVeigh locuise anul trecut, timp de cîteva luni, într-un trailer. Explozia a spart cîteva ferestre, dar nu a provocat victime sau stricăciuni mai mari. Agenţii federali cercetează solul din jurul locului unde a explodat bomba pentru a vedea dacă se poate face o legătură cu atentatul din Oklahoma.

Pentru foştii lui colegi de clasă, McVeigh pare să fie ultimul om capabil de o asemenea manifestare. În şcoală era un elev liniştit, de care copiii obişnuiau să rîdă.

Cei care l-au cunoscut ulterior povestesc lucruri mai supărătoare. McVeigh a intrat în armată imediat după terminarea şcolii şi a fost trăgător pe un vehicul Bradley şi sergent în timpul războiului din Golf, în 1991. Era considerat un soldat bun. Cînd primea o misiune şi o ţintă, totul era dus la bun sfîrşit. Muncea din greu, pentru că dorea să ajungă în Forţele Speciale ale armatei. Cînd nu a reuşit, frustrarea lui a atins cote mari. Vederile lui politice se deplasau din ce în ce mai puternic spre dreapta. A fost teribil de afectat de ceea ce s-a petrecut la Waco, în 1993. Umbla tot timpul înarmat. Cu toate acestea, superiorii săi considerau că el era doar un bun executant, fără să aibă iniţiativă. Ei cred că atentatul de la Oklahoma nu putea fi gîndit de el; el a fost doar cel care l-a înfăptuit.

Alte persoane declară că McVeigh era pirotehnician amator, delectîndu-se cu realizarea bombelor artizanale din substanţe chimice care se găseau în gospodărie şi din recipiente de plastic.

Convingerile sale antiguvernamentale l-au împins pe McVeigh să-şi caute tovarăşi în rîndurile Miliţiei din Michigan, aflată în plină expansiune. Aceasta era o brigadă de extremă dreapta, antiguvernamentală, fondată în aprilie 1994, care pretinde că ar avea brigăzi în 66 dintre cele 83 de districte. Cît de nevinovate sînt acţiunile acestei miliţii, rămîne de văzut; ei poartă haine de camuflaj, au locuri de antrenament şi îşi spun „patrioţi", cu toate că sînt animaţi de o ură paranoică faţă de guvernul federal. Membrii miliţiei cred că birocraţii sînt răspunzători pentru legile de control al armelor; ei învinovăţesc FBI şi Biroul care se ocupă de alcool, tutun şi arme de foc pentru cele două tragedii suferite de mişcarea lor: moartea soţiei şi fiicei lui Randy Weaver, cunoscut pentru vederile sale rasiste, şi asediul sectei davidiene din Waco.

Deşi Miliţia din Michigan şi membrii altor grupări de acelaşi tip s-au grăbit să nege că ar avea vreo legătură cu ce s-a întîmplat la Oklahoma, coincidenţa datei cînd a avut loc tragedia nu scapă celor avizaţi. Faptul că Timothy McVeigh a închiriat o camionetă Ryder folosind un permis de conducere fals, înregistrat în Dakota de Sud la 19 aprilie 1993, înlătură cîteva îndoieli.

Deşi încă nu se cunosc multe despre cei care au plănuit şi comis atentatul, este limpede că instituţiile pe care ei le disprefuiesc atît de mult – FBI, ATF – au fost capabile să-şi mobilizeze forţele cu o eficienţă uluitoare. Şi în timp ce federalii continuă cercetările, membrii miliţiei se întrec în a face tot felul de speculaţii. Ei se tem că preşedintele Clinton şi procurorul general se vor folosi de acest prilej pentru a mai limita libertăţile şi a mai născoci legi împotriva dreptului de a purta armă. Unii cred chiar că explozia din Oklahoma a fost o înscenare care urmărea să defăimeze miliţia.

Pînă una-alta, măsurile de securitate şi pază a obiectivelor guvernamentale au devenit mai drastice. Terorismul tinde să devină, la nivel internaţional, o componentă a vieţii zilnice, o ameninţare permanentă. Problema care se pune acum este în ce măsură trebuie să renunţe oamenii la libertăţile lor pentru a fi mai în siguranţă.

Traducere şi adaptare după presa americană de ADRIANA TUDOR

CĂRŢI PENTRU DVS.

Se pot cumpăra cărţi ale colaboratorilor apropiaţi la sediul redacţiei revistei „22" sau prin comandă, trimiţînd contravaloarea în contul Editurii Clavis, nr. 402302096427 Bankcoop, Filiala Piaţa Romană, plus taxele de expediere contra ramburs.

Astăzi vă propunem: Gabriel Andreescu – Patru ani de Revoluţie, Editura Litera, Bucureşti, 1994, 1.850 lei.

O dată cu trimiterea banilor în cont, doritorii sînt rugaţi să expedieze la redacţia revistei „22", pe numele Cristina Popa, chitanţa conform căreia banii au fost vărsaţi în cont, numele şi adresa unde să li se expedieze cartea.

ECONOMISIŢI PÎNĂ LA 33% ABONÎNDU-VĂ DIRECT LA REDACŢIE

ABONAMENTE TRIMESTRIALE CU REDUCERE

11% **5.000 lei** cu expediere prin poştă

14% **4.500 lei** cu ridicare de la redacţie

SPECIAL pentru pensionari, cadre didactice, elevi, studenţi, foşti deţinuţi politici şi veterani de război:

29% **4.000 lei** cu expediere prin poştă

33% **3.500 lei** cu ridicare de la redacţie

Cei interesaţi sînt rugaţi să expedieze prin mandat poştal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10, Bucureşti*.

Adeverinţele (talon de pensie, adeverinţe şcolare etc.), valabile un an, se expediază pe adresa: *Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti*, cu specificarea pentru *Serviciul de Difuzare*.

Abonamentele se pot achita şi la sediul redacţiei.

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociaţia EST-LIBERTĂŢI

CITITORII DIN STRĂINĂTATE se pot abona la revista "22" depunînd costul abonamentului în conturile noastre deschise la **Banca Comercială Ion Ţiriac S.A. Bucureşti, Str. Doamnei nr. 12**: (pentru **dolari** în contul 4020253230, pentru **mărci** în contul 4020253231, pentru **franci francezi** în contul 4020253235, pentru **lire italiene** în contul 4020253234) sau (pentru orice fel de valută) trimiţînd un ccc (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, Bucureşti, România.

	1 an	6 luni	3 luni	
– zona europeană:	80 $	40 $	20 $	sau echivalentul în orice monedă convertibilă.
	140 DM	70 DM	35 DM	
	500 FF	250 FF	125 FF	
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT	
	56 £	28 £	14 £	
– SUA, Japonia, Australia:	100 $	50 $	25 $	

Revista "22" anunţă exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizaţi de redacţie (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Redactor-şef: GABRIELA ADAMEŞTEANU; Redactori-şefi adjuncţi: RODICA PALADE (societate, cultură); GABRIEL ANDREESCU (politic, filosofie, ştiinţă); Director artistic: DAN PERJOVSCHI; Secretar tehnic de redacţie: ALEXANDRU CIRIP; Societate: OANA ARMEANU (şef serviciu); Politic: CEZAR PAUL-BĂDESCU; Secretar general de redacţie: LAURA TOMA; Corectură: RADU DOBÂNDĂ (şef serviciu); Procesare text: FLORIAN ŢOROPOC; Difuzare: MIRCEA IONESCU (şef serviciu), IOAN CONDOR, VLAD VIERU, CONSTANTIN SATALA; Gestiune: CORNELIA NICULAIE, ADELA BULGARU; Secretariat, difuzare: CRISTINA POPA; Fotoreporter: IULIAN PUIU. Rubrici permanente: ANDREI CORNEA, EMIL HUREZEANU, N.C. MUNTEANU, HORAŢIU PEPINE, ILIE ŞERBĂNESCU (comentariu politic şi economic), RALUCA STROE-BRUMARIU (parlament), MARIAN CHIRIAC (săptămîna politică, revista presei), CEZAR BALTAG (istoria religiilor), H.-R. PATAPIEVICI (eseu), DAN C. MIHĂILESCU (cronică literară), ERWIN KESSLER (cronică plastică), ADRIANA TUDOR (lumea). Corespondenţi: IOAN MUŞLEA (Cluj), DANIEL VIGHI (Timişoara), DINU MIHAIL (Chişinău), WILLIAM TOTOK (Berlin), ADRIAN NICULESCU (Milano), ION MIRON DAMIAN (Paris).

Tehnoredactare computerizată: „22". Tipărit la FED

Redacţia şi administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08.

Manuscrisele nepublicate nu se restituie

ISSN-1220-5761